Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

...эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...1921 оной ...21-һээ гарана | № 114 (13929) | 1975 оной майн 28, среда | Сэн 2 мүнгэн.

ҺУНГАГШАДТАЯА УУЛЗАБА

Аймагай промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай, ниитын эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд Гусиноозерск хотын соёлой ордондо сугларжа, һунгуулиин Сэлэнгын 806-дахи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат Гомбо-Цырен Гочиковна Цыремпиловатай, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидадууд Максим Жамсаранович Шагдаровтай, Иринчин Дармаевич Даржаевтай уулзаба. Депутадуудта кандидадуудта зорюулагдаһан суглаае Сэлэнгын аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Л. Ц. Цоктоев нээгээ. Г-Ц. Г. Цыремпиловагай этигэмжэтэ нюур, инженер Медведев, М. Ж. Шагдаровай — «Гусиноозерская» шахтын слесарь Золотухин, И. Д. Даржаевай этигэмжэтэ нюур, Бага-Холбоолжоной уурхайн экскаваторшик Покацкий гэгшэд сугларагшадта депутадта кандидадуудай намтар, ажал хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгөө.

Һунгагшадай зүгһөө Гусиноозерско ГРЭС-эй электрогагнууршан В. Ерофеев, «Гусиноозерская» шахтын хүдэлмэришэн Н. Каленых, Химнын совхозой хонишонзуутан Н. Дамбаев, хотын 2-дохи дунда һургуулиин багша Н. Гречихина, Кировэй нэрэмжэтэ совхозой парткомой секретарь А. Монгалонов гэгшэд үгэ хэлэхэдээ Г-Ц. Цыремпиловагай, М. Шагдаровай, И. Даржаевай кандидатурануудые һайшаан дэмжээд, һунгалтын үдэр нэгэ хүн шэнгеэр дуугаа үгэхыень сугларагшадые уряалхадаа, һунгагшадай үмэнэһөө захил дурадхалнуудые тэдэнэртэ хэлэһэн байна.

Манай корр.

...ТИИН XXV СЪЕЗДЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

РЕПОРТАЖ

УЛААН-СЭСЭГТЭ ХҮЛІӨӨТЭЙ

Хабтагай сагаан Сэлэнгэ мүрэнэй хойто эрье зубшаһан уужам талада тракторай хүнхинэхэ абяан бүхэли үдэртөө таһарнагүй.

Эндэ, Улаан-Сэсэг гэжэ газарта Химнын совхозой суута кукурузашан Бимба Ринчинович Жамбаловай звеногой гэшүүд тарилгаяа түлэг эхилээд, сүлөө забдагүй ажаллана. Звенодонь эбтэй эетэй залуу нүхэд Владимир Гармаев, Иван Снеговский, Сергей Нимаев гэгшэд коммунист Бимба Ринчинович Жамбаловай хүтэлбэри доро куузику, хартаабха, кукуруза һайса элдүүрилэгдэһэн, шиигтэйшье хүрьһэндэ шанартайгаар тарижа байна. Хорин гектарта куузику таригдаа, мүн 35 гектарта хартаабха таригдажа һаяар дүүртэхэнь.

Звенодонь үгтэһэн хүсэтэ техникэ үндэр бүтээсэтэйгээр ашаглагдана. Жэшээлхэдэ, «ДТ-75» түхэлэй хоёр трактор, гурбан «Беларусь», «СКГ-4» түхэлэй хартаабха һуулгадаг машина. «СКГН-С 6» маркын куузику таридаг сеялкэ нэгэшье һаадгүй ашаглагдана. Звеногой гэшүүд тарилга дээрэ үдэрэйнгөө нормые 120—130 процент дүүргэнэ. Нэгэшье трактор, сеялкэ эбдэржэ һаатанагүй, Ушар юуб гэхэдэ, тэдэнэр техникээ зүбөөр ашаглахын тулада саг сагтань техническэ харууһалга хэдэг, тоһододог, сэбэрлэдэг байха юм.

— Бимба Ринчинович ехэ оролдосотой, ажалша бэрхэ хүн. Тарилгын үедэ унтаха хэбтэхэеэ болидог, тарилгын шанар хёрхоор шалгадаг, залуу нүхэдэйнгөө ажалые зүбөөр эмхидхэдэг. Тиимэл хадаа энэ звеногой гэшүүд үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулна, — гэжэ совхозой агроном Геннадий Онхонов хөөрэнэ.

— Кукурузаяа хэзээнһээ тарижа эхилээбта? — гэжэ тэрээндэ хандахада:

— Оо! Манайш кукурузашан тарилгынгаа болзорые һайн мэдэхэ даа. Газарай хүрьһэнэй һайса халаһан хойно, майн 21-һээ кукурузаяа тарижа эхилээ юм. Бүхыдөө 530 гектар кукуруза таригдаха байна. Тэрэнэй 370 гектарынь Улаан-Сэсэг гэжэ газартахи таряалан дээрэ таригдаха. Дурсагдагша звеногоймни гэшүүд кукуруза тариха газараа һайнаар элдүүрилһэн, үтэгжүүлһэн, уһалһан байна. 120 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ хэгдээ, — гэжэ тэрэ хэлэбэ. — Тодорхойлходо, тукова сеялкэнүүдээр гектар бүридэ 2,5 центнер аммиачна селитрэ, суперфосфат орүүлагдаһан, удаань борнойлогдоһон.

Майн 20-до Химнын совхоздо Сэлэнгын аймагай ажахынуудай ахамад агрономуудай, кукурузашадай зүблөөн болоо һэн. Энэ зүблөөн дээрэ Бимба Ринчинович кукуруза яажа ургуулдаг тухайгаа хөөрэһэн, энэ ургамалые тариха техникэ, ургасын хойноһоо харууһалха зэр зэмсэгүүдээ харуулһан байна.

Тэжээлэй ургамалнуудые, тэрэ тоодо кукуруза ургуулха звеное 17 жэлэй туршада даажа ябаһан коммунист Жамбалов яһала ехэ бэрхэшээлнүүдые дабаһан, ажалдаашье нилээд ехэ дүршэл шадабари оложо абаһан хүн.

Тэрэнэй ажахын тоосоото оньһожоруулагдамал звено үнгэрһэн жэлдэ хэды ган гасуур болоошье һаань, нилээд һайн ургаса абаа. 370 гектарта таригдаһан кукурузын ногоон набша намаагаар 6.500 тонно силос даргадаа гэхэ гү, али гектарай 172 центнер ургаса абаа һэн.

— Энэ жэлэйтнай социалис уялга ямар гээшэб? — гэһэн асуудалда звеное даагша ингэжэ харюусана:

— Звенодомнай 600 гектар газар даалгагданхай, тэрэнэй 120 гектарынь уһалагдадаг. Бүхыдөө хабарай һайрамаар, булүүр станцяар уһалагдаа юм. Хэрбээ Бургаастайһаа урдадаг булагые цементэ шалатай һубагаар нэгэ километр урадхуулаа һаа, бүришье ехэ газар ундалуулагдаха байгаа. Юуб гэхэдэ, энэ булаг холо урдангүй газар руугаа орошодог юм. 1975 ондо манай звено 370 гектарай тус бүриһөө 200 центнер кукурузын ногоо ургуулжа абаха, зарим газарһаань гектарай 250—300 центнер хуряахаар хараалаанхайбди.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (баруун гарһаа): тракторист М. Шагдаржапов, звеное даагша Б. Жамбалов, уһалагша Ф. Ванданов.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

«САЛЮТ-4»: ЭСТАФЕТЭ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

«Союз-18» гэжэ онгосын экипаж «Салют-4» гэжэ научна станци дээрэ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Космонавтнууд П. И. Климук, В. И. Севастьянов гэгшэдһээ бүридэһэн хоёрдохи экипаж февралиин 9-һөө хойшо автомадай туһаламжаар ниидэжэ ябаһан «Салют-4» гэжэ станци руу 1975 оной майн 26-да оробо.

Жолоодолгын автомат түхеэрэлгын туһаламжаар, удаань 100 метрһээ экипаж гараараа жолоодожо, замбуулинай аппарадуудые нэгэ нэгэндэнь дүтэлүүлжэ, залгалдуулан холболдуулһан байна. Тиигээд «Салют-4» гэжэ станциин түхеэрэлгэнүүдые шалгаһанайнгаа һүүлээр космонавтнууд тэрэнэй таһалга руу орожо, түрүүшын экипажай станци дээрэ эхилһэн шэнжэлгэнүүдые, туршалгануудые үргэлжэлүүлхээр хараалагдаһан программа бэелүүлжэ захалба. Электро-суранзата туяаралгын секторэй элдэб шатанuудта Нарые, планетэнүүдые, одо мүшэдые шэнжэлхэ, Газарай нюруу дээрэхи геолого-морфологическа зүйлнүүдые, агаар болон замбуулинай дайдын физическэ хубилалтануудые туршан шалгаха, медико-биологическа шэнжэлгэнүүдые хэхэ, станциин бүхы түхеэрэлгэнүүдые, аппаратуранууды шалган туршаха гээшэ эдэнэй гол зорилго болоно.

Станциин бүхы түхеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлнэ, бэенүүднай гэмгүй һайн гэжэ космонавтнууд нүхэд Климук, Севастьянов элидхэбэ.

«КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА» ГАЗЕТЭДЭ ОРДЕН БАРЮУЛАГДАБА

Элдэб үеын хүнүүд «Комсомольская правдын» 50 жэлэй ойе тэмдэглэхын тула майн 26-да Москвадахи Союзуудай байшангай Колонно зал соо сугларба.

Суглаанай президиумдэ — КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов, ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Е. М. Тяжельников, КПСС-эй ЦК-гай, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, ВЦСПС-эй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, түбэй газетэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, предприятинуудай ба барилгануудай түрүүшүүл.

Совет залуушуулай газетэ ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй дайшалхы органой үүргые 50 жэлэй турша соо нэрэтэй солотойгоор, дээдэ зэргын харюусалгатайгаар дүүргэжэ байна.

ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь Е. М. Тяжельников суглаа нээбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдээ ехэ баяртайгаар һунгаа.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов суглаан дээрэ үгэ хэлэбэ.

Тэбхэр табин жэлэй урда тээ, РКП(б)-гэй XIII съездын шиидхэбэриин үндэһөөр, «Комсомольская правда» хэблэгдэн гаража эхилһэн юм.

Энэ түүхэтэ ойтой дашарамдуулан, В. И. Ленинэй захяа заабаринуудта, Коммунис партиин хэрэгтэ үнэн байхаар залуушуулые хүмүүжүүлдэг ехэ габьяануудайнгаа түлөө, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэхэ ябадалда залуушуулые эдэбхитэйгээр элсүүлдэгэй түлөө «Комсомольская правда» Эхэ оронойнгоо үндэр дээдэ шагналда — Октябриин Революциин ордендо хүртөө.

И. В. Капитонов энэ ехэ баярта ойтойнь дашарамдуулан, «Комсомольская правда» газетын редакциин коллективые, эдэбхитэй бэшэгшэд ба уншагшадые Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө халуунаар амаршалба.

И. В. Капитонов «Комсомольская правда» газетые Октябриин Революциин орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ уншаад, альга ташалган доро газетын тугта орден зүүлгэә.

«Комсомольская правдын» ахамад редактор Л. К. Корнешов газетын коллективэй ба эдэбхитэйгээр бэшэгшэдэй ажалые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө Коммунис партида, КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневтэ үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэбэ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэг нэгэ һаналтайгаар баталан абаба.

(ТАСС).

КПСС-эй ОБКОМДО

Үсэгэлдэр КПСС-эй обкомдо зүблөөн боложо дүүрэбэ. Энэ зүблөөнэй хүдэлмэридэ КПСС-эй райкомуудай нэгэдэхи секретарьнар, аймагай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр, аймагуудай хүдөө ажахын управлениин начальнигууд, республикын министерствэнүүдэй болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаһан байна.

Зүблөөн дээрэ республикын колхоз, совхозуудай энэ жэлэй үнгэрһэн үедэ хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд болон хабарай тарилгын хүдэлмэрине дүүргэхэ, ургасын хойноһоо харууһалга һайнаар эмхидхэхэ, газар уһалха, тэжээл болон ургаса хуряалгада бэлдэхэ талаар асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Тэрэшэлэн, мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха 1975 оной, мүн табан жэлэй түсэб бүхы дээрэнь дүүргэхэ талаар хэмжээнүүд тухай хөөрэлдөөн болоо. Хүдөөгэй барилгануудые бариха хэрэг һайжаруулха, тэдэниие саг сооһь ашаглалгада оруулха хүдэлмэри хангаха талаар хэмжээнүүд зүбшэгдөө.

Дээрэ хэлэгдэһэн асуудалнуудаар КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша Б. Н. НИКОЛАЕВ, республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо Б. И. НИКОЛАЕВ, КПСС-эй обкомой секретарь К. М. ПРОДАЙВОДА гэгшэд мэдээсэлнүүдые хэһэн байна.

Зүблөөн дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. МОДОГОЕВ үгэ хэлээ. Тиихэ зуура табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй түсэбүүд болон абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ, КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ тэмсэлдэ ажалшадые элсүүлхэ талаар эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри улам һайжаруулха тон шухала байһан тухай тогтоһон байна.

БАЯРАЙ ОРШОН БАЙДАЛДА

Нарһатын соёлой байшанда аймагай колхоз, совхозуудай, ниитын эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд сугларжа, һунгуулиин Забайкальска 804-дэхи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат, РСФСР-эй автомобильна транспортын министр Евгений Георгиевич Трубицынтай уулзаба. Депутатда кандидадай этигэмжэтэ нюур, Нарһатын дунда һургуулиин директор Е. Д. Цыдыпов сугларагшадта нүхэр Трубицынай намтар тухай хөөрэжэ үгөө.

Аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Жданов, Нарһатын совхозой директор Д. Д. Дамеев, Нисэнгын сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Д. С. Цыбенов, «Дружба» колхозой инженер-барилгашан А. Будаев, «Комсомольский» совхозой парткомой секретарь Д. Б. Чимитов, 6-дахи СПТУ-гай һурагша Ч. Цынгуева гэгшэд РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат Е. Г. Трубицынай кандидатурые һайшаан дэмжэһэн тухай, өөһэдынгөө ажал хүдэлмэриин хэр зэргэ ябажа байһан тухай үгэ хэлэхэдээ һунгагшадай захил дурадхалнууд тушаа тоттоһон байна.

Удаань РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат Е. Г. Трубицын һунгагшадай түлөөлэгшэдэй урда үгэ хэлэжэ, арад зоной этигэл найдабарие харюулха тухайгаа мэдүүлээ.

Д. ДУГАРОВ,
манай корр.

...ХИМ ХҮБҮҮД, БАСАГАД—АРАДАЙ КАНДИДАДУУД

...Лидия Никитична, Улаан-...ын комбинадай нооһо нэгэгүүлиин Октябрьска 803-дахи округ... Верховно Соведэй депутатда

ПРОДАЙВОДА Константин Матвеевич, КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь, һунгуулиин Улаан-Үдын 802-дохи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат.

СЕМЕНОВ Бато Семенович, Буряадай АССР-эй Верховно Соведай Президиумэй түрүүлэгшэ, һунгуулиин Прибайкальска 805-дахи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат.

ТРУБИЦЫН Евгений Георгиевич, РСФСР-эй автомобильна транспортын министр, һунгуулиин Забайкальска 804-дэхи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат.

ЦЫРЕМПИЛОВА Гомбо-Цырен Гончиковна, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон, һунгуулиин Сэлэнгын 806-дахи округһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй депутатда кандидат.

АЖАЛША КОЛЛЕКТИВЫЕ ТОЛГОЙЛОГШО

2. УРМАШУУЛГЫН ХҮСӨӨР ХАРЮУСАЛГА ДЭЭШЭЛНЭ

Модо отолхо, шэрэхэ техникэ заhабарилдаг хүдэлмэришэдэй харюусалга дээшэлүүлхын тула ямар гуримтайгаар салин хүлhыень тогтоолтойб? Энэ асуудал леспромхозой хүтэлбэрилэгшэдэй толгойдо элдэб бодол түрүүлээ hэн. Хүдэлhэн сагайнь хэмжээгээр салин үгөөд туршаа. Хэhэн хүдэлмэриинь хэмжээгээршье түлэгдэhэн байха. Теэд заhабариин шанаран түлөө тэдэнэй ехэ оролдолгоёо гаргажа байhан юумэниинь харагдаадхихагүй юм.

Энээнhээ уламжалан заhабарилагшадай салин хүлhые автогаражай түсэбэй дүүргэлтэтэй холбоо hаа яахаб гэhэн бодол түрэбэ. Зүб бодол. Түсэбөө hайнаар дүүргэжэ шадаал hаа, ехэ салин абаха болоно ха юм. Муугаар заhагдаhан техникын hаатаа, минн байгаа хада эндэ шофершье, заhабари хэгшэшье адли харюусаха зэргэтэй болоно. Тэрээнтэй хамта ажалай эмхидхэл хубилгагдаа бэлэй. Заhабарилгада хүдэлэгшэд гурбан бригада боложо хубаараад, тус тустаа 15—16 автомобилиин түлөө харюусалгатай болобо. Бригадын гуримаар тоосоон хэгдэдэг, салин хүлhэн тодорхойлогдодог болоо. Бригадада даалгагдаhан машинануудай хахад hара соо ямаршье hаадгүйгөөр хүдэлhэн байгаа хадань бригадын гэшүүдэй салин хүлhэн дээрэ 20 процентын хэмжээнэй нэмэлтэ түлбэри үгтэдэг болоhон байха юм.

Нимэ урмашуулгын, ажалай эмхидхэлэй гуримай үндэhөөр хүн бүхэнэй харюусалгань эрид дээшэлhэн, бэе бэедээ эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг болоhониинь ойлгосотой ааб даа.

Юрэдөө, леспромхозой дирекци, партком хүдэлмэрилэгшэдэй даahан хэрэгтээ ээзэн ёhoop, харюусалга ехэтэйгээр хандадаг болохын тула саг үргэлжэ шэнэ арга, оньhо бэдэржэ, туршалга хэжэ байдагынь ехэ hайшаалтай хэрэг. Хамтын, бүхы предприятиин хэрэгэй түлөө адли тэгшээр хүн бүхэнэй хандадаг, харюусадаг болоходо, ажалай бүтээсэ дээшэлхэл ёhoopoo дээшэлнэ бшуу.

Нэгэ машинада ээлжээгээр хүдэлдэг хоёр шофернууд мүнөө нэгэл нарядаар ажалладаг болонхой. Нимэ болохолоор хэн нэгэниинь хара амяа хараад ябахаяа болёо, харин машинаяа хоюулаа заhaха, бэе бэедээ туhалалсаха нимэ гуримтай болонхой. Нимэ хэмжээнэй бэелүүлэгдэhэнhээ хойшо автомашинануудай техническэ талаараа бэлэн байлгын коэффициент 0,76-да хүрэнхэй. Энэ «Забайкаллес» комбинат соо эгээл эрхим үрэ дүн. Гурбан жэлэй саада тээ энэ коэффициент ехэдээл hаа, 0,65 болодог hэн.

Хүдэлмэришэн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэ вүбөөр зохёогдоhон социалис мүрысөөнэй гурим ехэ үүргэ дүүргэнэ. Техникээ заhабарида оруулангүй удаан, бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, горючи болон тоhодохо материалнуудые алмаха, арьбалха гэхэ мэтын шиидхэхы зүйлнүүд гурим соо оруулагданхай юм. Жэшээнь, ТДТ-40-60, ТДТ-75, Т-4 түхэлэй трактор жолоодогшодой капитальна заhабаригүйгөөр 4500 часай туршада бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа шадаа хадань тракторист 100 түхэригэй шанда хүртэхэ ёhотой юм. Харин 4500-hаа дээшэнь болгобол, мянган час бүхэндөө үшөө 50 түхэриг абаха байна. Энэмнай hайшаал хүсэтэй урмашуулга гээшэ ааб даа. Нимэрхүү урмашуулга шофернуудай, операторнуудай, техникэ хүдэлгэдэг бусад хүдэлмэришэдэй мүрысөөнэй гурим соо тодорхойлогдонхой.

Тобшолон хэлэхэдэ, ямаршье хүдэлмэридэ ябадаг леспромхозой ажалша бүхэн hайн амжалта туйлаа, журам шангатайгаар хүдэлөө хадаа ехэ түлөөhэ абаха, материальна болон моральна талаар гүйсэд урмашуулагдаха байhаниинь «Шагнал тухай гурим» соо эли тодоор заагданхай байна. Хэрбээ коллективэй дунда тогтонижоhон ёho гуримые баримталдаггүй, даahан юумэеэ хангалтагүйгөөр дүүргэдэг, нүхэдэйнгөө, коллективэйнгээ ажал хэрэгые тоодоггүй хүн харюусалгагүй гэжэ тоологдохо, хүндэеэ бууруха байhаниинь эли болоно бшуу. Теэд нимэ сэгнэлтэ абаха дуратайшуул үсөөн лэ байха хаш.

Энэ коллективтэ нэгэ нимэ ушар хоёр жэлэй саада тээ үзэгдөө бэлэй. «Байгалай леспромхозой хүндэтэ хүдэлмэришэн» гэhэн нэрэ зэргэ олгодог гурим эндэ тогтонхой. Эгээл түрүүлэн энэ нэрэ зэргэдэ модо отологшо Н. С. Арсентьев, десятник М. Г. Бухольцева, комплексно бригадын бригадир Сарачук гэгшэд хүртэhэн юм. Энэ леспромхоздо хоринhоо дээшэ жэлэй туршада ажаллаhан, энэ саг соогоо даабаряа, социалис уялгаяа ходо дүүргэжэ ябаhанайнгаа түлөө коммунис ажалай ударник гэhэн солотой, нииитын хүдэлмэридэ эдэбхитэй хабаададаг байhанайнгаа түлөө эдэнэр нимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэхэ зол хубитай байгаа. Нимэ солотой болоhонойнгоо түлөө Хүндэлэлэй грамотаар, үнэтэ бэлэгээр шагнагдаа, квартирын, электрын элшэ хэрэглэhэнэй түлбэриhөө, мүн ажаhуудалай бусад гаргашаhаа хүнгэлэгдөө.

Гэн гэтэр Сарачук гэгшэ нимэ нэрэ солотой болохолоороо ехэрхэжэ, бүдүүрхэжэ эхилбэ. Түсэбөө дүүргэhэн тухай хуурмаг мэдээ хүргэдэг нимэ ёho буса зан абари гаргаба. Гуримай ёhoop энэ хүн үндэр нэрэ зэргэеэ хаhуулха ушартай болоо. Тэрэнэй хэды гуйба, гэмшэбэ, зэмээ мэдэрээб гэбэшье hаань, эрид шууд шиидхэбэри абтаа hэн. Энээхэн нэгэ ушар харюусалгын түлөө эрилтын али зэргэ шангаар эндэ табигдадаг байhые элирхэйлэн харуулна. Ажал хэрэгээрээ суурхаhан хүниие магтаха, солыень дуудаха шухала. Тэрэнэй хүмүүжүүлхы үүргэнь угаа ехэ. Харин тэрэ хүндыень тоогоогүй, бузарлахаяа хүсэгшэд нимэ үндэр зэргэ яагаад зүүжэ ябалтайб!

Урмашуулгын удха шанар, хүмүүжүүлхы үүргэ айхабтар ехэ. Тиимэhээ леспромхозой партком, дирекци болон профсоюзай рабочком энэ талаар али бүхы арга дүршэл хэрэглэнэ, мүнгэ зөөришье гамнанагүй. Тэрэнэй түлөө жаса гэжэ байдаг ха юм. 1974 ондо предприятиин 500 шахуу хүн али болохоор эрхим ажалайнгаа түлөө урмашуулагдаа, магтаалда хүртөө. Ганса шагналда 123,6 мянган түхэриг зорюулагдаhан байна.

Зарим тээгүүр ябахадаа, Хүндэлэлэй грамота удха шанараа, хүндэеэ бууураа гэлсэхыень дууладагби. Харин Байгалай леспромхозой хүтэлбэрилэгшэд огто тиимэ бэшэ, удха шанарынь угаа ехэ гээд эрид шууд мэдүүлдэг байна. Энэ шагналай хүндые гүнзэгырүүлхын тула инмэ хэмжээн эндэ хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан ажалай түрүүшүүлэй жэлэй хүдэлмэриин дүнгөөр үгтэдэг 13-дахи салингые 20 процентээр нэмээдэг юм. Тиихэдэ КПСС-эй райкомой ба аймагай Соведэй гүйсэдкомой, мүн леспромхозой паркомой, дирекциин, рабочкомой хүндэлэлэй грамотада хүртэгшэдэйхи 10 процентээр нэмэнэ.

Мүн тэрэшэлэн ажалдаа коммунис ёhoop хандахын түлөө хүдэлөөндэ анхарал онсо хандуулагдана. Коммунис ажалай ударник гэhэн нэрэ солодо хүртэгшэд ехэ хүндэдэ хүртэнэ, олониитын хэрэг болгон эмхидхэнэ. Эгээ мүнөө энэ үндэр нэрэ зэргые 184 түрүүшүүл, юhэн коллектив зүүжэ, энэ нэрэ зэргын түлөө 780 хүдэлмэришэн, 33 коллектив тэмсэжэ байна.

Ажалшадай, коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри ябуулхатаяа хамта, леспромхозой партком, дирекци, рабочком хадаа хүдэлмэрилэгшэдэй ажаhуудал тушаа, ажаллахадань таатай зохид байдал хангахын тула ехэ оролдолго гаргана. Тэрэньшье ойлгосотой ааб даа. Һайн, гуримтай эрхэ байдалда ажаллахада урматай, урагшатай, сэдьхэл тэниглэн байдагынь мэдээжэ.

Коллективэй гэшүүдые зүбөөр хүмүүжүүлхэ, hайнаар урмашуулха, hайн hуудал байдалаар хангаха асуудалда нимэ анхаралай табигдадаг байhан хада энэ леспромхоздо хүдэлжэ байгшад ехэ тогтууритай, саг үргэлжын хүдэлмэришэд болон hууринжаhан, түбхинэhэн байна ха юм. Тус леспромхоздо 830 хүн хүдэлдэг. Тэдэнэй 330-ниинь 15 жэлhээ дээшэ, 250-ниинь табан жэлhээ дээшэ таhалгаряагүй ажаллажа байдаг. Эндэ уг залгамжалан, гэр бүлөөрөө хүдэлжэ байгшад улам олон болоно.

Бэшэгэйнгээ эсэстэ hуурижаhан, бэхижэhэн коллективэй байдалые, хүмүүжүүлгын холын хараата хүдэлмэриие баримталан, нэгэ нимэ бишыхан жэшээ дурдая... Арба гаран жэлэй саада тээ газар үзэхээ, талаан туршахаяа, ойр зуура хүдэлөөд үзэхэ зорилготойгоор энэ леспромхоздо И. С. Куленко ерээ hэн. Тэрэ аяар Одессэhээ алас холые зорижо гараhан хүн. Бульдозеристээр ажаллажа эхилээ. Нүхэдтэй болоо, гэр бүлэ болон түбхинөө. Хүбшэ тайгын гүн соо ажалайнь алдар соло суурхаа. Предприяти соогоо эгээн түрүүлэн (гансаараа) Ленинэй орденоор шагнагдаа. «СССР-эй модо бэлэдхэлэй ба модо урадхуулгын хүндэтэ мастер» гэhэн нэрэ солотой.

Эдэ бүгэдэн тухай дурдахадаа, энэ ажалша коллективые хүдэр хүсэтэй партиина организаци хүтэлбэрилнэ, гэшүүдынь үльгэр жэшээ харуулан хүдэлнэ, социалис мүрысөөнэй манлайда алхална гэжэ тэмдэглэе.

В. ОРЛОВ,
Прибайкалиин аймаг.

Партиин XXV съездын хүндэлэлдэ

АЖАЛАЙ ЭРШЭ ШАНГАДАНА

Табан хүнhөө бүридэнхэй энэ бригада Тарбагатайн кондитерскэ фабрика доторoo түрүү гэжэ тоологдодог. Конфетэ хэдэг цехэй энэ бригадын продукци hайн шанартай байдаг. Тэдэнэр ажалай нормо ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Ажалладаг газарынь ариг сэбэр, эмхи гуримтай.

Дүй дүршэлтэй кондитер, Ажалай Улаан Тугай ордента Нина Степановна Афанасьева бригадые хүтэлбэрилнэ. Тэрэ фабрикада 20 жэлэй туршада ажаллаха зуураа конфетэ хэхэ технологи hайнаар шудалhан байха юм. Бригадын гэшүүн Евдокия Ермиловна Грудинина дүй дүршэлөөрөө бригадирhаа дутахагүй гэлсэдэг. Тэрэнэй ажалhаа бригадын бүхы амжалта дулдыдана гээ hаа, алдуу болохогүй юм.

Е. Е. Грудинина эгээл нарин нягта ажал дүүргэдэг. Конфетэ хэхэ холисо бэлдэхэ ажал дүй дүршэлтэй, үйлэдбэриин технологи hайн мэдэхэ хүдэлмэришэндэ даалгагдадаг. Холисо технологиин ёhoop бэлдэбэл, конфетэ hайн, амтатай болохо юм. Энэ хүдэлмэришэнэй ажалда, харюусалгатайгаар хандадаг дээрэhээ бригадын продукци ходо hайн шанартай байдаг. Бригада даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, магтаал хайрада хүртэнэ.

— Һайнаар ажаллаха бүхы арга боломжотойбди. Цехнай оньhожоруулагдаа. Харин хэдыхэн жэлэй саада тээ зарим ажал гарай хүсөөр хэгдэдэг hэн. Бүтээсэ ехэтэй автомадууд ажалыемнай нилээд хүнгэдхөө, бүтээсыень дээшэлүүлээ, — гэжэ бригадын гэшүүд хөөрэнэ.

Бригадын ажал шанга эршэтэй. Автомат, конвейернүүдые hаадгүйгөөр хүдэлгэхын тула үйлэдбэриин алишье процесс hуларуулжа болохогүй. Эндэ ажаллажа байhан эхэнэрнүүдые харахада, аятай зохид. Гарнуудайнь хүдэлсэ уян аад, ехэ түргэн. Конфетэ хэхэдэ хэрэгтэй бүхы зүйл холисо түргэнөөр бэлдэгдээдхинэ. Тэрэнэй хүдхагдажа, бэлэн болгогдоходо, конвейер дээрэ эюулэгдэнэ.

— Манай продукци онсо юм, — гэжэ бригадир хөөрэнэ.—Холисо, сироп гэхэ мэтые тусгаар саг соо байлгаха хэрэгтэй. Тиимэhээ биднэр тусхай ритмын ёhoop ажаллана бди. Энэ саг нарин нягтаар сахяагүй, хэрэгтэй холисо вүбөөр бэлдээгүй hаа, hайн конфетэ хэгдэхэгүй, голодоhон гаргагдаха.

Бригада халаан соогоо 750 килограмм конфетэ хэхэ даабаритай юм. Энэ даабаряа үлүүлэн дүүргэдэг. Партиин ээлжээтэ XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэжэ бригада шиидээ. Халаанайнгаа даабари үдэр бүхэндэ 850—900 килограмм хүргэхэ, табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ халаанайнгаа даабари ходо 10 процентээр үлүүлхэ гэhэн уялга бригада абаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фабрикын унинэй хүдэлмэришэн. конфетэ хэхэ холисо бэлдэгшэ Е. Е. Грудинина. Бригадын гэшүүд (зүүн гарhаа) Е. Д. Григорьева, Е. С. Мордвина, А. Д. Чебунина.

З. ВЕСНИНА.
Фотонь авторай.

ОЛЗОТОЙ ФЕРМЭ

Загаhа олзоборилгын «Байкалец» колхоздо зургаан жэлэй саада тээ үнэтэй сэнтэй арhа үгэдэг норко ангуудые үсхэбэрилхэ тусхай фермэ эмхидхэгдээ hэн.

Ангуудайнгаа харуулhалга, эдеэлүүлгые зүбөөр, зоотехническэ заабариин ёhoop эмхидхэхэ, жэл бүри олон аад, эрхим шанартай арhа тушаажа, фермынгээ олзо доходые ехэ болгохын тула эндэхид горитой оролдолго гаргана. Энэ талаар фермые даагша Дмитрий Васильевич Лошкарев, мүн ахалагша зоотехник Л. С. Лошкарева гэгшэд ехэ ажал ябуулаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Илангаяа тэжээмэл ангуудтаа таарамжатай зүб рациоон, hайн шанартай тэжээл эдюулжэ, зоотехническэ нарин заабариин ёhoop харууhалдаг, элдэб үбшэнhөө hэргылдэг болоhонойнь ашаар hүүлэй жэлнүүдтэ тушааhан норконуудайнь арhанууд урдынхиhаа хэмжүүрээрээ hураггүй ехэ, үhэнииньшье елэгэр, hайн шанартай болоо. Жэшээнь, урзанда жэлдэ тушааhан бүхы арhануудайнь 75 процент үлэмжэ ехэ, мүн ехэнүүд гэжэ тоотойгоор абтаhан hаа, харин үнгэрhэн жэлдэ тушааhан арhануудайнь 85 процент hайн шанартай, ехэ хэмжүүртэй гэжэ сэгнэгдэhэн байна.

Тус фермэ ангай арhа тушааха, сэбэр олзо доход оруулха талаар табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ гүйсэд аргатай. Тиихэдэ норконуудай гүлгэ абаха даабаряа баhал мэнэ дүүргэхээ байна. Түсхайлбал, табан жэл соо бүхыдөө 26,8 мянган гүлгэ абажа, томо болгохо түсэбтэй hаа, мүнөө дүрбэн жэл соо 24 мянга шахуу гүлгэ абаа. Энэ үе соо норкын 25,6 мянган хэhэг арhа тушааха аад, дүрбэн жэлдэ 23.546 арhа абажа, бэлэдхэлэй пунктда тушаагаа. Ан үсхэбэрилгэhээ тус фермэ табан жэлдэ хамта 1.067.000 түхэригэй олзо оруулха, тэрэ тоодо 220 мянган түхэригэй сэбэр олзо доход абаха байhан hаа, энэ үе соо хамта 1.336.900 түхэригэй ниитэ олзо оруулагдаа, тэрэнэйнь 549,5 мянган түхэригынь сэбэр ашаг олзо болоно. Тиихэдээ түсэбөөр хараалагдаhанhaa хоёр дахин ехэ сэбэр олзо оруулагдаа бшуу.

Фермын хүдэлмэришэд мартын 5-hаа эмэ норконуудаа ороондо оруулаад, апрелиин 25-hаа майн 10 болотор гүлгэдые абаа. Мүнөө арбаад мянган гүлгэд томо болгогдожо байна. Гараhаар 45 хоноод байхадаа, июниин 8—9-дэ эхэhээ hалгаагдажа, амяараа тэжээгдэхэ юм.

В. БАБКИНОВ.
Баргажанай аймаг.

АГИТПУНКТЫН ГАЛНУУД УРЯАЛ...

Алтан шара наран баруун хойшоо хэсыжэ, Шэнэ-Буусын гэрнүүдэй сонхо дээгүүр элшэ туяагаа сасаба. Эгээл энэ үедэ нэгэдэхи фермын малай байра сооhоо гараhан хоёр hаалишад хоорондоо нигэжэ хөөрэлдэнэ:

— Ши, Ханда, үдэшэндөө агитпункт ошохо гүш?

— Тэндэшни юун болохо юм, Ешин-Хорло?

— Уласхоорондын асуудалаар лекци болохонь. Ўржадэр замбуулинай дайда тухай hонирхолтой лекци болоо hэн.

— Хэн лекци уншаха юм, хэды сагта? — гэжэ Ханда hонирхобо.

— Булад Очирович, — гэhэн харюу дуулдаа hэн.

— Ошохол даа, hаянай газетэ уншаха туха сүлөөшье олдоогүй, — гэжэ нүгөөдэнь сэхыень мэдэрбэ.

Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Шэнэ-Буусын агитпункт соо орообди. Агитпунктнь клуб соо эмхидхэгдэнхэй. Ута стол дээрэ элдэб янзын газетэ, журналнууд табигданхай. Ханадань харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүд элбэг. Һунгуулиин округуудай номернууд эли тодоор зураглан харуулагданхай байна. Агитаторнуудай список үлгөөтэй. Клубые даагша М. Б. Бандеева, библиотекарь Н. Ц. Дашапылова, тоо бүридхэгшэ Е. Б. Зандаранова, киномеханик Н. Будаева, колхозой главна зоотехник В. Ц. Нимаев, колхозой гэшүүн Р. Ц. Аюшеева гэгшэд эндэ агитатораар томилогдонхой. Агитатор М. Б. Бандеева, жэшээлхэдэ, 40 шахуу айлай агитатор юм. Тэрэ hунгалта тухай, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй, аймагай болон нютагай Соведүүдтэ болохоёо байhан hунгалта тухай, депутадуудта кандидадууд тухай, совет hунгалтын гурим тухай оло дахин hунгагшадта хөөрэжэ үгөөд байна. Тэрэнhээ гадуур Шэнэ-Буусада байрладаг hаалиин нэгэдэхи фермын коллективтэ ошожо, Мария Бадмаевна «Соведэй депутат — арад зоной түлөөлэгшэ» гэhэн темээр хөөрэлдөө үнгэргэхэдөө, нютагайнгаа, аймагайнгаа Соведтэ...

СОВЕТ ОРОН:

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

ЖИТОМИР. (ТАСС-ай корр. А. Янушевский). «Коростышевское» гэжэ шахтоуправлениин горнягууд хүрин нүүрhэ малтан гаргаха табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ. Түсэбтэ табан жэлэй эхинhээ хойшо түрүү коллектив 4 миллион тонно түлишэ малтажа, ороной арадай ажахыда эльгээhэн байна. Полесиин горнягууд ажалайнгаа амжалтые КПСС-эй XXV съездэдэ зорюулна.

ШАХТЕРНУУДАЙ ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛ

ШАХТИНСК. (ТАСС-ай корр.). «Карагандауголь» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй «Молодежная» шахтын горнягууд шулуу нүүрhэ малтажа, ашаалан ябуулха табан жэлэйнгээ даабарие социалис уялгануудаар хараалагдаhанhaa hураггүй урид дүүргэбэ.

Түсэбтэ табан жэл соо энэ коллектив предприятиин проектээр хараалагдаhан хүсые гурбанай нэгэ хубяар үлүүлhэн байна. Түсэбhөө гадуур 2 миллион шахуу түхэригэй ашаг олзо абтаа.

АРБАДАХИ КЛАССАЙ ҺУРАГШАДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ РАЗРЯД

ДОНЕЦК. (ТАСС-ай корр. А. Тертычный). Донецкын арбадахи классай мянга гаран hурагшад hургуулинуудай хоорондын hуралсалай-үйлэдбэриин комбинадта мэргэжэл олохо шалгалта бариба. Дунда hургуулинуудые дүүргэгшэд аппаратчигуудай, токарьнуудай, лаборантнуудай, чертежнигуудай, хүн зоной ажаhуудал хангаха мэргэжэлнүүдые эдэнэр шудалhан байха юм.

Нимэ комбинат Донецкэ областьдо түрүүлэн, гурбан жэлэй урда тээ Снежный хотодо бии болгогдоо hэн. Һуралсалай шэнэ жэлдэ hургуулинууд хоорондын үшөө гурбан түб нээгдэхэ.

ШЭНЭ «ГОРИЗОНТ».

МИНСК. (ТАСС-ай корр. Б. Балышев). «Горизонт» гэжэ үйлэдбэриин-техническэ нэгэдэлэй гол предприятиин конвейерhээ «Горизонт — 107» түхэлэй шэнэ телевизорнүүд бүтээн гаргагдаба. Энэ хадаа нэгэдэхи классай телеприемник болоно. Тэрэ эрхим hайн түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхай.

Жэлэй дүүрэтэр тус пред...

АГУУ ИЛАЛТЫН АЛДАР ГАБЬЯА МҮНХЭ

«Дайн дүүрээ! Фашистнар дарагдаа! Энхэ амгалан hуудалай наран мандаа! Коммунис партида, Совет Армида, Совет арадта алдар соло!» — гэжэ Илалтын баярай бара хашхаржа, фронтовигууд буунуудайнгаа hомонуудые илалтын салют болгон өөдэнь буудажа, амаржаhан газар дээрэ тэбэрилдэн, тааладдан, илалтын түрүүшын үдэр угтаа hэн. Тэрэ гэhээр гушан жэл болобо. «1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуүехэ дайнда совет арадай туйлаhан Илалтын 30 жэлэй ой тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол соо Илалтын гүнзэгы удха шанар тодорхойлон тэмдэглэгдэнхэй.

Дүрбэн жэл шахуу хорото дайсан фашис нохосуудай урдаhаа Эсэгэ ороноо хамгаалан жагсагшад ехэнхидээл гушаад, дүшөөд наhатан ябаа. Тэдэнэр мүнөө жараад, далаад наhатай аха заха үбгэд ябана. Олые үзэhэн, «халуун шулуу долёоhон» фронтовигууд, мүнөө нютаг бүхэндэ олон. Фронтовигуудай дайнай hүүлээр түрэhэн үхибүүд гушаяа шахажа, бусалма ажалай дунда жагсан ябана. Энэ агуу илалтын ойе дунда болон залуу үемнай дайнай ветерануудтай хамта тэмдэглэхэ байна.

Бүхы hургуулинуудай hурагшад нютаг нютагайнгаа фронтовигуудтай уулзажа, дайнда хабаадаhан тухайнь hонирхолтой зүйлнүүдые суглуулна, хөөрэлдэнэ, хайра шагналынь, үнэмшэлгэ саарhынь hонирхон харана. Һургуули бүхэндэ фронтовигуудай эрэлхэг ябадал тухай булангуудые, зарим тээ музей эмхидхэн байгуулна. Һурагшадан багшанарайнгаа хүтэлбэри доро бэелүүлжэ байгаа патриотическа удхатай ажал ябуулга тон ехээр hайшаан магтамаар байгдадаг. Энэл үедэ, Илалтын 30 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ, суглуулан эмхидхэhэн үнэтэ зүйлнүүд hургуулинуудай сэнгүй баялиг болон үлэжэ, хойто үетэниие Эсэгэ орондоо, арадтаа, Коммунис партидаа дуратайгаар хүмүүжүүлхэ шухала хэрэгсэл бололсохо ёhотой бшуу. Совет бүлэ бүхэнhөө дайнда хабаадаhан, дайнай жэлнүүдтэшье эндээ баатаршалга гаргаhан хүнүүд олон. Тэдэниие элирүүлжэ хүндэлхэ, хөөрэлдэхэ гээшэ ехэ ашатай туhатай хэрэг мүн.

Фронтовигуудай фото-зурагуудые, бэшэгүүдые, тэдэнэй дурасхаалнуудые, тэдээн тухай элдэб газетэнүүдтэ бэшэгдэhэн статьянууд болон очеркнууд мүнөөл үедэ суглуулжа шадагдаха байна. Саашадаа жэл, сагай ошохо бүри хоморжохо, олдохонь шухаг болохо ха юм. Фронтовигай орден, медальнуудаа аржытар зүүгээд, бүлынгөө, аша зээнэрэйнгээ дунда гү, али hурагшадай дунда hуугаад, фото-зурагаа абхуулаа hаань, ямар hонин дурасхаал hургуулида, бүлэдэ, нютагта үлэхэ гээшэб! Илалтын табин жэлэй, далан табан жэлэй ой болоходо, «Манай үбгэ эсэгэ фронтовик ябаhан юм. Энэ hууна» гэжэ хойто үетэндэ омогорхон хөөрэхэ бодото баримта байха бшуу. Хожомоо тон хэрэгтэй юумые мүнөө тоонгүй алдадаг дутагдал байдаг юм. Жэшээлхэдэ, дайнай жэлнүүдтэ hурагшадта бэхэ, дэбтэр байгаагүй. Һурагшад газетээр дэбтэр хээд, тогооной эhээр бэхэ хэжэ бэшээд, hураад лэ ябаа бшуу. Табяад ондо би тиимэ дайнай үеын hурагшын дэбтэр бэдэржэ олоод лэ, дэбтэрээ гамнадаггүй hурагшадта харуулха гээд яашье олохо ядаа hэм. Дайнай тэрэ үеын дэбтэр музейдэ байгаа hаа, hонин байгаа бшуу. Мэнэ hая Үльдэргын дунда hургуулиин hурагшадтай фронтовигууд: полковник Будажабэ Ф. Т., Советскэ Союзай Герой Москалев Г. Н., Алдар Солын гурбан ордента Радикальцев П. К. гэгшэд уулзажа, дайлалдажа ябаhан ушарнуудаа хөөрэжэ hонирхуулаа. Һурагшад тоншье ехээр сэдьхэлээ хүдэлгэжэ, орден, медальнуудынь барин үзэжэ байжа, олон асуудал hуража абаа. Номууд дээрээ бэшүүлжэ абаа.

Һонирхолтой энэ уулзалга хаража, удхалан бодожо hууhан минии зосоо олон бодол түрөө: хори гаран ондо биднэй hуража ябаха үедэ багшамнай дайнай полководецууд Ворошилов, Буденный, Фрунзе, Чапаев, Лазо болон бусад тухай хөөрэгшэ, фото-зурагынь харуулагша бэлэй. Тэдэнэр ямар нэгэ тусгаар хүнүүд шэнги мандада hанагдагша hэн. Эдээн шэнги хүнүүд болодог hаа, гэhэн hайхан сэдьхэл зосоомнай түрэжэ, бургааhан морёо унаад, зартагай hэлмээ далайгаад, талын дундуур харайлдагша бэлэйбди. Энэ ушар манай зүрхэндэ ехэ мэдэрэл оруулhан байгша. Эхэ ороноо фашис нохосуудhаа хамгаалха Агууехэ дайнай эхилхэдэ, тэрэ багадаа hайшааhан, дууряаhан полководецууднай жэшээ болон, хажуудамнай жагсаhан шэнги байгша бэлэй. Тэдэнэй түхэл шарай, баатарлиг габьяа элеэр hанагдан уряалдаг байгаа бшуу. Багын мэдэрэлэй хүсэн ехэ. Тэрэ үедэ би ямар нэгэн полководецтой уулзажа, хөөрэхыень шагнаhан, тархяа эльбүүлhэн, үгэеэ үгэhэн байгаа hаа, хододоо хөөрэхэ, омогорхохо, бэшэхэ байгааб. Теэд уулзаха арга байгаагүй. Манай мүнөө үеын багашуул ямар золтой гээшэб даа. Кино, телевизорээр бүхы мэдээжэ полководецуудые нюдөөрөө харана, дайнай суута геройнуудтан уулзана.

Эдэ бүгэдые минн хараад, hонирхоод үнгэргэхэ бэшэ, hурагша бүхэн удхалан бодохо, харюусалга тушаан абаха ёhотой байна. Фронтовигууд тухай hонин юумэнүүдые суглуулжа, hонин альбом болгоо hаатнай, хожомоо танай хойто үедэ ехэ хэрэгтэй, олдохоёо шухаг юумэ байха hэн.

Би дайнда, фронт дээрэ ябахадаа, ямаршье хүндэ үедэ, Сталинградай дэргэдэхи тулалдаан соошье «Иигээд лэ hалааб» гэжэ оройдоо ухаандам ородоггүй, хүсэтэ Эсэгэ орон, сэсэн партидаа түшэн найдаад, захиралта дүүргэжэл ябахадаа, нүхэдэйнгөө бэшэгүүдые, статьянуудые, захиралтануудые бултыень суглуулаад, хадагалжа ябагша hэм. Эдэнээ дайнай hүүлдэ нүхэдтөө, шабинартаа харуулхаб гэжэ hанагша hэм. Энэ үнэтэ суглуулбаринуудаа дайнай hүүлдэ гуримшуулаад, «Фронтовигой альбом» гэжэ хээ hэм. Мүнөө hурагшадай олоороо ерээд, дайнда ябаhанаа хөөрэгты гэхэдэнь:

— Битнай наhатай болоод, удаан шашажа, таанараа хашараахадаашье болохоб. Үлүүшье нэмээжэ байжа хөөрэжэ болохоб. Яажа дайлалдаhан тухай энээн соо байхал даа, hуугаад харагты, — гээд, фронтовой альбомоо гаргажа үгэгшэб. Залуу айлшадни hонирхон хаража hуутараа:

— Эндэ байhан Ремнев, Горбунов, Зеленков, Меламед, Шарманов, Кузьмин гэгшэд амиды бии гү? Бэшэг абалсадаг гүт?

— Зариманиинь баатарай үхэлөөр ами наhаяа Эсэгэ оронойнгоо түлөө үгэнхэй даа. Зариманиинь нам шэнги үбгэд болонхой, нютаг нютагтаа байдаг. Бултанhаань бэшэг абадагби, — гээд, «Фронтовик нүхэдэймни бэшэгүүд» гэhэн хоёр зузаан папка гаргажа үгэдэгби. Саашадаа үшөө фронтын дневник, шүлэгүүд байха. Бодото баримта болохо юумэн хуурай хөөрэлдөөнhөө хэды hонин гээшэб?!

Мүнөө үеын залуушуул Илалтын 30 жэлэй ойн бэлэдхэлые ехээр сэгнэжэ, КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые гүнзэгыгөөр ойлгожо, фронтовигуудай ёhотой халаан болохоёо бэеэ зэhэн бэлдэхэ уялгатай бшуу. Агуу илалтын алдар залуушуулыемнай баатаршалгын замаар уряалан манданал!

Агуу Илалтын алдар габьяа мүнхэ!

Ц. НОМТОЕВ,
Социалис Ажалай Герой, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагша.

…АЙН 28—ХИЛЫН ХАРУУЛШАНАЙ ҮДЭР

…ЭЭДЭШЬЕ БЭЛЭН

…ет хүнүүдтэл адли хилын харуулай сэрэгшэд эдэ … Агууехэ Илалтын 30 жэлэй ойдо зорюулан … ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй … съезднүүдэй ордон соо хэлэһэн үгые һайшаан дэм… гээд СССР-эй Министрнүүдэй Советэй дэргэдэхи … чальнигай хилын харуулай талаар орлогшо гене… … В. Ф. Лобанов ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэ… Манай арадай баатаршалгын үндэр сэгнэлтэ тухай … хилын харуулшад омог баяртайгаар угтан абаа. … уулай солдадуул Эхэ орон тухайгаа ой ухаандаа … мүнөөдэр дайшалхы дозортоо гарана».

…оронойнгоо бүхы …адли хилын ха- …ай ехэ баяр баяс- … манай ленинскэ …съезд зарлаха …эй ЦК-гай апре- …ий шиидхэбэриие … Тэдэнэр нэгэн … Коммунис пар- …дын ба гадаадын …айшаан дэмжэжэ, … жэлэй даабари- …татайгаар дүүр- … совет арадай тэм- …а оруулна. …ймнай хилын ха- …эд тэрэшэлэн …бликануудай Вер- …удай ба ажалша- …удай нютагай һунгалтануудые …эйгөөр угтахые

…оо хамгаалгын …ай жэлнүүдтэ …шин ба Да- …гэй Флодой хамта хилын ха- …ис дайсадтай тэм- …эгдөөгүй шанга тушаа һанаха …Германиие ила- …сэлдэ совет оро- …н харуулшадай …хубитые онсо …ухала. …ин частьнуудтай участогуудта …н харуулшад фа- …ай доболготой уулзаһан юм. … байгаад хилын … заставануудые …эбэшье нэгэхэн- …бөөэ тушаахыень …агүй. …уулай сэрэгшэд, … болон полит- …д дайсантай бо- …ануудта ами на- …гүй байһан. Эхэ …үлөө баатарай … алдар солото- … лейтенант А. В. …енант А. М. Ки- …агша лейтенант …ов, лейтенант … политругай ор- Петров, лейтенант … болон бусадай нэрэ … ухаан сэдьхэл- …өө үлэнхэй. … орохон Брес- … Ханко гэжэ ха- хамгаалагшадай харуулшад байл- …нда ябаһан ар- …элдэ оролсоһон …й часть болон …д Одессэ, Мос- … хотонуудые Берлиниие абал- …үлөөлгэдэ ха- …анашье ябаха- …уулшад шэн зо- …гүй тэсэбэри ха- …

… тагнуулшадтай … хэрэгтэ хилын …дынгөө албанай …рэнэр харуу-

… совет оронойнмай …ис эзэмдэгшэд- …эгдэжэ, СССР- … гүрэнэй хилын …, хилын ха- …цева далайһаа …далай хүрэтэр …лта табяа һэн. …най хилын ха- …шалхы габьяа …гдэһэн: арбан … дээшэ сэрэгшэд … шагналда хүр- … хоёр зууһаа дээ- … Союзай Геройн …дэ хүртэнхэй. … харуулшад …алта һайндэ- … хэрэгтэ шэнэ … туйлан угтаба.

Тэдэнэй үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула хэрэгтэй бүхы юумэн өөһэдынь мэдэлдэ үгтэнхэй. Коммунис парти ба совет правительствын, бүхы арадайнгаа саг үргэлжын анхарал оролдолгын ашаар тэдэнэр мүнөө үеын буу зэбсэгээр, радиотехникын ба оптикын хэрэгсэлнүүдээр дүүрэн хангагдаһан гээшэ. Хилын харуулай албанда түргөөр ябадаг корабльнууд ба катернууд, вертолёдуул ба бронетранспортернууд хэрэглэгдэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар Эхэ оронойнмай хилэ найдамтай һайнаар харууһалагдана. Гүрэнэй хилэ дабахаар һэдэгшэдые олоор барилга,үзэл сурталай талаар диверсантнуудай тараадаг хорото идхалгатай оло мянган хэһэг ном, контрабандын оло миллион түхэригэй эд хэрэгсэл хилын харуулай нягта нарин байһанай гэршэ болоно.

Хилын харуулай сэрэгшэдэй дунда энэ бэрхэшээл ехэтэй албанай мастернууд олоор урган гараа. Мүноо үедэ хилэ сахигшадай гурбадахи хүн бүхэн — дайшалхы ба политическэ һуралсалай отличник, хоёрдохи хүн бүхэн разрядтай спортсмен мүн. Коммунистнууд хэзээдэ мэтэ ходо түрүү зэргэдэ ябана. Коммунистнуудай политическэ талаар һэргэлэн байлга, албанайнгаа ажал хэрэг эрхим һайнаар мэдэлгэ, шанга журамтай байлга хадаа сэрэгшэдтэ жэшээ боложо үгэнэ. Партиин гэшүүд болон кандидадуудай дүрбэнэй гурбан — дайшалхы ба политическэ һуралсалай отличнигууд.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын 30 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө сэрэгшэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй үрэ дүн хилын харуулшадай эдэбхи үүсхэлэй эли тодо гэршэ болоно. Хилын харуулай хэдэн зуун застава, корабль, дайшалхы расчет «Эрхим үрэ дүн туйлагшад» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ парти болон правительствамнай хилын харуулай сэрэгэй албанай дайшалхы ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэһэн байна. Социалис Эхэ ороноо буу зэбсэгээр хамгаалха хэрэгтэ габьятай байһанайнгаа, СССР-эй гүрэнэй хилые сахиха хэрэгтэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө хилын харуулай хэдэ-хэдэн частьнууд Агууехэ илалтын 30 жэлэй ойн урдахана Советскэ Союзай орденуудаар шагнагдаа һэн.

Гүрэнэймнай хилын олохон участогуудта аха дүү социалис оронууд хүршэ ёһоор ажаһуудаг. Социалис хани нүхэсэлэй оронуудай хоорондуур гарадаг гүрэнэй хилэнүүдэй харуул хоёр талаһаа зүбшэгдэһэн, баталагдаһан хэлсээнэй үндэһэ һуурида тушэглэнэ. Социалис оронуудай хилын харуулшадай хани нүхэсэл, бэе бэедээ туһалалсалга һайшаалтай ёһо заншал болонхой. Тэдэнэр албанайнгаа дүй дүршэл халан абалсадаг, хилэ дабаһан ямар нэгэ этэгээдые бариха хэрэгтэ бэс бэедээ туһалалсадаг байха юм. Эхэ оронойнмай хилын харуулшад социалис гүрэнэйнгөө ойроо хүртэшэгүй нангин хилые саашадаашье хёрхо наринаар сахихабди гэжэ өөрынгөө һайндэртэ түрэл партиингаа ленинскэ Центральна Комитедые, Совет правительствые найдуулна гээд үгынгөө түгэсхэлдэ В. Ф. Лобанов хэлээ.

Г. ДАШАБЫЛОВ

ДУРДАЛГА

1.

Хайша-машинаар
Халзан болотороо үһэеэ
хиргуулһан
Хори хүрөөдүй
Хонгор буряад хүбүүд
Намарай нэгэ һүни
Ногоон экспресстэ
һуулайбди.
Хаана хүрэтэр?
Халуун орон — Дунда
Азида
Харахат хилэ гээд,
Буурал майорой хэлэһые
Буудал дээрэ
шагналайбди.
Баран хүбүүдэй
Баяртай гээшэнш
аргагүй.
Аба орондоо
Алба хэхэ болоһондоо
Олон бидэнэрэй
Омогорхол ехэ һэн
аргагүй.

2.

Арбан зургаан ондо
Архангельск ошоһон
Абанарай замые һанажа,
Аалихан хэбтэнэб.
«Байгал далайн
баруугаар
Бархируулаад вагоноор
Баабай хаанай албанда
Байдалаа орхижо
мордобобди» —
Гэһэн дууе үбгэ эсэгэнэр
Гэншэн гэншэн татаа
һэн.
Сагаан Далайн эрьедэ
Сэмгэ табин унаа һэн.
Эгээ мүнөө сонхоор
гэтэжэ,
Элдэб нютагуудые
харанам.
Хүдэр мөөрнүүд
түшэгэнэжэ,
Хүбүүдэй дууе шагнанам.
Оронойнгоо хилэ сахихаяа
Олоороо энэ
мордобобди.
Ондоо сагай хүнүүд хаяа
Ондоол уялгаяа
ойлгонобди.
Амгалан Сибирниие
һэтэлжэ,
Аянай һалхин үлеэнэ.
Аладые мөөрнүүд
хэмжэжэ,
Алдарта албамнай
хүлеэнэ.

3.

Найгана хулһад.
Хон-жэн.
Нажарай дуулим һүни.
Дуулданагүй абяан,
хүгжэм.
Дуурана байгаали үни.
Намжаа сагые хаража,
Нангин хилээр алхалнаб.
Мүлхинэ гү дайсан
маряажа? —
Мэргэн буугаа адханаб.

4.

Аюул,
Үхэл,
Дайсан ерээд үзэг!
Мэдэнэб,
Этигэнэб:
Мэргэн ракетээр
суурханабди.
Арадаймнай
Аба Оромнай —
Дэлхэйн агуу шэмэг.
Эжы,
Аба,
Эхэ нютагаа
сахинабди.
Амгалан
Ажаллан
Нүхэдэй ябахын түлөө
Хилэ дээр
Эрэлхэгээр
Алба хэдэг тухаймнай
Мэдэнэ,
Этигэнэ
Тэдэнэр сохом мүнөө.
Нүхэрни,
Ханимни,
Мэргэн автомат
гартамнай.

5.

Шуухираг шуурган,
Шуһан бороо,
Шулуун мүндэр адхараг,
Бүмбэрсэг дэлхэй
Бүһөөрөөшье хүдэлэг,
Гал түймэр
Газар дээгүүр
галзуураг —
Нарата оронойнгоо
Нангин хилэ сахихаяа
Хүйтэн үдэр,
Хүбэнэг манатай
һүнишье
Хүбүүд гарадаг һэн,
Мүнөөшье гарана,
Мүнхэ гараха —
Иимэ хуулитайл даа
Хилын харуул.

ЕФРЕЙТОР Виктор Пенчев, рядовой Николай Серебряков гэгшэд дайшалхы болон политическэ бэлэдхэлэй түрүүшүүл юм. СССР-эй хилэ сахиха албаяа тэдэнэр эрхимээр дүүргэдэг.

ТАСС-ай фотохронико.

БИШЫХАН РАССКАЗ

И. МАЛЬЦЕВ

ДАЙСАН ДАБАЖА ШАДАХАГҮЙ...

Баһал саһан орожо, хажуугаарнь һалхилжа эхилбэ. «Энэ ехэл муу даа. Дайсан хилэ дабаа, тэрээндэ ехэл зохид саг. Мүрыень саһан нэгэ жэгдээр хушажархиха» гээд Иван һанаха зуураа, автомадаа мүр дээрэһээ абаадхиба.

Үүрэй сайтар үшөө үды! һайнаар хараха хэрэгтэй. Иван хүдэлэнгүй хэбтэнэ. Саһан бүри үдхэржэ, сайбар сагаан хүшэгэ хада уулануудые, шугы бүргааһа халхалжархиба. Үсэгэлдэр болоһон сэрэгэй дохёое тэрэ һайн һанана.

• • •

Амаралтын үдэр. Хилын харуулай заставын сэрэгшэд сүлөөтэй. Хүн бүхэн өөрынгөө юумэ хэнэ: ном уншахань уншана, шатар наадана, гэртээ бэшэгүүдые бэшэнэ. Ленинскэ таһалга сооһоо баяраи ирагуу аялга соностоно. Уран һайханай бүлгэмэйхид хүршэ колхоздоо ошожо концерт харуулхаяа бэлдэжэ байна ха юм.

...Эгээл энэ үедэ сэрэгэй дохёо эрид шангаар дуулдаадхиба. Заставын дежурна сэрэгшэ һүртэй дорюунаар хашхарба:

— Застава, буунуудтаа!

Түшэгэнөөн, ташаганаан, гүйлдөөн, харайлдаан эхилшэбэ. Уданшьегүй буу зэбсэгээ үргэлһэн хилын харуулшад заставын гэрэй газаа жэрылдэн зогсобо. Заставын начальник жагсаалай урда гаража, хилэ дээрэ болоһон ушар тухай тобшохоноор хэлэбэ. Хүршэ заставын участогой хилые ямаршьеб хүн дабан гараа.

...Тэрэ гэһэнһээ хойшо сүүдхэ үнгэрөөд байна. «Хүтэлэй» орондо эльгээгдэһэн Иван энэ мүнөө хэбтэхэдээ, арбан хоёр сагай туршада албан дээрэ байна гээшэ. һайнаар эдеэлээшьегүй. Хүйтэн консервэ халаажа эдихэ гэһэн аад. болёо: юуб гэхэдэ, утаанай гарахые дайсан харажархёо һаа, энээ руу дүтэшье ерэхэгүй.

Иванай хэбтэһэн хүтэлэй доогуур — шугы, ой модон. Хүнэй ябадаггүй шахуу газар. Иимэл газарые дайсан шэлэдэг. Бүтүү бүглүү жалга соогуур ябаад, эндэһээ холо бэшэхэн байһан түмэр харгыда хүрэхэ. Тэндэ ошобошье, үгсүүр өөдэ удаахан ябаһан поездын нэгэ вагондо шагтагалдаха. Тиигээд һүүлээрнь тэрэниие бэдэрээд үзэлши. Мүр сарааень, үнэрыеньшье олохогүйш.

— Бү һалхилһай даа, — гэжэ Иван өөрөө өөртөө шэбэнэнэ. — Һалхилаал һаань, дайсанай мүрнүүд хушагдашаха.

...Нилээд удаан хэбтэһэнэй һүүлээр Иван гэнтэ нэгэ заахан галай холохоно улагад гэхые харажархиба. Юун бэ? Али магад алдажа, юугээ хараабиб? Сэрэгшэ хүбүүн нюдэнэйнгөө үбдэтэр харанхы руу гэтэнэ. Гал баһа улагад гэбэ. Гурба дахин улалзаба.

Энээн тухай Иван тэрэ дарыдань заставадаа дуулгаба. «Дайсаниие бариха. Танда туһалха сэрэгшэд заставаһаа гараа» гэһэн захиралта абаһан Иван һуга харайн бодожо, галай улалзаһан газар тээшэ аһан шадалаараа гүйжэ мэдэбэ.

Урдань — жалганууд. Хүр саһан ехэ. Модоной хүурай мүшэрнүүд нюурыень хайрагамгүй шударна, шулга сохино хэбэртэй. Жалга соогуур мүлхижэ гарахадань, урдань үргэн тала нэмжыбэ.

...Үүр сайжа эхилээ. Теэд дайсанай мүр олдоногүй. «Байза! Түхэреэлжэ гүйхэ хэрэгтэй. Мүртэнь орожо абаһуу даа» — гэжэ Иван шүдэеэ зууна.

Нилээд гүйһэнэй һүүлээр сэрэгшэ хүбүүн нэгэ хүнэй мүрые саһан дээрэ харажархиба. Зүб даа. Энэ! Түмэр харгы тээшэ ошожо ябана.

Иванай амин дээрэ хөөрэжэ, зүрхэниинь амаараа булталзахаяа һанана. Халуудашоо. Хоёр һаншаг руунь хүлһэн гоожоно. Дэгэлээ тайлаад, саһа руу шэдэжэрхёод, Иван дахин урагшаа дабшана.

Гэнтэ урдань нэгэ хүнэй бүгдэгэшэн гүйхэ харагдаба. Аһаамш! Энэ ябана! Бүлэг бургааһа далдалаад, Иван гүйжэ мэдэбэ. Хэдэ дахин унаашье һаа, дахин бодоод, урагшаа харайна. Бури дүтэхэн ерээд, автомадаа тодхон:

— Зогсо! Гараа үргэ! — гэжэ хашхарба.

Тэрэ хүнэй зогсохын орондо гэдэргээ нэгэ эрьеэдхибэ. Пистоледэй хэдэн һомон Иванай шэхэнэй хажуугаар шууяба.

— Байз! — гээд, Иван автомадай шабха дараба.

Толгой дээгүүрээ буудуулһан дайсан айн һүрдэжэ, гараа үргэбэ. Иванай дүтэлэн ерэхэдэ, харлашаһан шарайтай нэгэ хүн арга шадалаа һалажа эсэшэнхэй, хүл дээрээ арайхан зогсожо байба.

Мүрэнэй эрье тээһээ хилын харуулшад гүйлдэн ерэбэ...

ҮХИБҮҮНТНАЙ ХААНА ҺУРАНАБ?

(Духовой оркестрэй республиканска харалга-конкурс дээрэһээ)

Үхибүүнтнай юрэнхы эрдэмэй һургуулиһаа гадуур үшөө хаана һуранаб? Түрэлхидэй ингэжэ хөөрэлдэжэ, үхибүүдэйнгээ һуралсалаар һонирхожо байхые оло дахин шагнаһан байнаб.

Хүбүүнэйнгээ гү, али басаганайнгаа ерээдүй мэргэжэл тушаа эртээнһээ бодомжолжо, һаналаа табижа байһан түрэлхид иимэ асуудалаар һонирхоно. Үхибүүмни арбадахиие ямаршьегүй дүүргээд, дээдэ һургуулида ороно аабза гэжэ зарим түрэлхид һанаа амархан ябадаггүй, харин үхибүүнэйнгээ оюун бэлигые бүри багаһаань тон зүбөөр гэхэ гү, али дүрбэн тэгшээр хүгжөөхые оролдоно. Энэнь яахын аргагүй зүб, үхибүүнэйнь ажабайдалда аша туһатай гээшэ.

Эрхим һайн мэргэжэлтэ болохотойгоо хамта хүгжэмэй али нэгэ инструмент дээрэ жэншэдгүй гоёор наадажа, зураг зуража, дарха хэжэ, фото-зураг буулгажа ябахада хэды шэнээн туһатай гээшэб. Наһанайнь жаргал одоол эндэһээ һабагшатай ха юм.

Һаяшаг Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо үхибүүд олоороо суглараа. Мүн ехэшүүлшье байгаа. Ушар юуб гэхэдэ, хүүгэдэй болон ехэшүүлэй духовой оркестрэй республиканска харалга-конкурс эндэ үнгэргэгдөө. Үлеэлгэхэ хүгжэмэй инструмент дээрэ үхибүүд һайнаар наадажа, түрэлхидөө нилээд баясуулаа. Дээрэ дурсагдаһан асуудал одоол энэ үедэ һанагдажа, үхибүүдэйнгээ хэн болохо байһан тухай бодомжолооб.

Улаан-Үдын шэлэй заводой дэргэдэхи хүүгэдэй духовой оркестр яһала һайн бэлэдхэлтэй байгаа. Павел Васильевич Потаповые онсо дурдамаар. Хүгжэмдэ һонор гэхэ гү,али тэрэнэй нугалбари хухалгые бага сага мэдэхэ бэлигтэй үхибүүдые шэлэжэ абаад, духовой оркестрэй инструмент дээрэ наадаха шадабаритай болгоно. Үхибүүдые бэедээ татахадаа, шадамар, хүн бүхэнтэйнь налгай уринаар хөөрэлдэжэ, дурыень эзэлнэ. Тиимэһээл үхибүүд ехэл шунахайгаар оролдожо, зааһан юумыень саг дарыдань хадуужа абадаг. Мэдээжэ совет композиторнууд В. Мураделиин «Бухенвальдын дохёо», А. Островскийн «Хододоо байг лэ наран», А. Александровай «Нангин дайн» гэжэ гайхамшагта дуунуудай һүрөөтэй гоё аялга зэдэлүүлжэ, сугларагшадые, мүн республикын мэдээжэ хүгжэмшэдые баясуулаа. Хүгжэмэй нугалбариие алдангүй, гүйсэд мэргэжэлтэй хүгжэмшэд мэтэ наадахадань, эдэ үхибүүдые һургажа байһан багша тухайнь сэдьхэлэй эгээ һайхан үгэ дурдахаар байгаа. Павел Васильевич Потаповой бүхы сэдьхэлһээ баярлахые би түрүүшынхеэ хаража, уярха баатай һуугааб. Үхибүүдэйнгээ хүгжэм зэдэлүүлжэ байхада сэдьхэлээ хөөрэшэнхэй, нюдэнэйнгөө нюлимсые үлэ мэдэг аршаа һэн. Ородой элитэ композитор М. Глинкын «Иван Сусанин» гэжэ мэдээжэ опероһоо «Алдаршыш» гэжэ дуунай аялга зэдэлүүлхэдэнь, зал соо альга ташалга нэершоо һэн.

Сэхыень хэлэхэдэ, бүхы дуунуудай аялга ходорхой ульгамаар гүйсэдхэжэ, һайн бэлэдхэлтэй байһанаа харуулаа. Жюриин гэшүүд энэ оркестртэ эрхим һайн сэгнэлтэ үгөө. Буряадай филармониин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ, СССР-эй композиторнуудай холбооной гэшүүн А. Андреев энэ оркестрэй ажалые онсо тэмдэглэжэ, дуу хүгжэмөөрөө хүн зониие баясуулжа байхыень хүсэһэн байна.

Шэлэй заводой дэргэдэхи хүүгэдэй духовой оркестртэ ямар үхибүүд хабаадалсанаб? Гушан хоёр үхибүүд наадана. 5—6-дахи класста һуража байһан үхибүүд клубта ерэжэ, хүгжэмэй орёо хүшэр нюусатай танилсана. Һайниинь гэхэдэ, басагад оркестртэ наадалсана. Флейтэ, кларнет дээрэ шадамар бэрхээр наадахаһаа гадна, эдэ басагад мүн баһа ехэшүүлэй оркестртэ хабаадалсана. Зарим хүбүүд, басагад хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулида һуралсана. Хаанащье эрхим һайнаар һуража, эрдэм бэлигээ тон зүбөөр хүгжөөжэ, улам нарижуулжа байхань бүришье һайн ха юм.

«Текстильщик» гэжэ соёлой байшангай дэргэдэхи хүүгэдэй духовой оркестр хоёрдохи һуури эзэлээ. Харалгада гэжэ зохёогдоһон программаһаа гадуур А. Александровай «Нангин дайн», мүн «Эхэ орон» гэжэ ород арадай дуунай аялга яһала һайнаар гүйсэдхэһэн байна. 3—4-дэхи һууринуудые Каменск тосхоной шиферэнэ заводой, ЛВРЗ-гэй соёлой байшангай дэргэдэхи хүүгэдэй духовой оркестр эзэлһэн юм.

Республиканска харалгада хабаадаһан хүүгэдэй духовой оркестрһээ хамтадхаһан оркестр эмидхэгдэжэ, Илалтын гушан жэлэй алдарта ойе тэмдэглэхэ үдэр Соведүүдэй талмай дээрэ наадаһан байна. Зүгөөр хүүгэдэй оркестртэ ямаршьегүй наадажа, һүрөөтэй гоё хүгжэм зэдэлүүлжэ байхада, түрэлхидынь үнэн сэдьхэлһээ баясаа бэлэй.

Ингэжэ үхибүүднай дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлэгдэжэ. Эхэ орондоо, ниитэдэ туһатай мэргэжэлтэ, мүн хүгжэмшэд болохо бшуу. Энэниие һаяшаг болоһон хүүгэдэй духовой оркестрэй республиканска харалга эли бодо гэршэлнэ.

Ц. БАТУЕВ.

Мүр мүшхэжэ ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

ҺУРАЛСАЛАЙ ФИЛЬМ ХААНАҺАА ТАРАДАГ БЭ?

Улаан-Үдэ, Советскэ гудамжа, 30. Энэ гэрые манай республикын бүхы һургуулинууд һайн мэдэхэ. Ушар гэхэдэ, Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министерствын республиканска фильмотекэ эндэ оршоно. Һургуулинуудай захилаар хүмүүжүүлхы удхатай фильмүүд эндэһээ эльгээгдэнэ. Хэнэйшье мэдэһээр, фильм һургуулиин ажал хэрэгтэ үнинэй шэлжэн оронхой, хүмүүжүүлхы айхабтар ехэ удха шанартай ха юм. Сэхыень хэлэхэдэ, фильм багшын эгээ найдамтай туһалагша болонхой. Хэшээлээ үнгэргэхэдөө фильм үхибүүдтэ харуулжа, ойлгоогүй юумыень ойлгуулхада туһатай. Хараһан юумэеэ үхибүүд мартадаггүй ха юм.

Республиканска фильмотекын байгуулагдаһаар нёдондо хорин табан жэл гүйсөө. Энэ хугасаа соо нилээд ехэ ажал хэжэ, һургуулиин хэшээлнүүдтэ техническэ зүйлнүүдые хэрэглүүлхэ талаар методическа ёһотой түб болоо. Фильмотекын филиалнууд жэлһээ жэлдэ олошорно. Улаан-Үдэ хотынхиһоо гадна аймаг хоорондын дүрбэн фильмотекэ мүнөө хүдэлнэ. Хориин, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Петропавловкын фильмотекэнүүд ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, һургуулинуудай захил хаһа сагтань дүүргэжэ байдаг. Загарайда, Баргажанда филиал эмхидхэгдэхэ.

Республиканска фильмотекэ байгуулха талаар Г. П. Шестаков нилээд ехэ оролдолго гаргаһан байна. Мүнөө тэрэ Улаан-Үдэ хотын фильмотекые хүтэлбэрилнэ.

Республиканска фильмотекын хүдэлмэрилэгшэд фильм тараана, хүмүүжүүлхы удхыень тайлбарилан ойлгуулна. «Фильм таг дээрэ хэбтэхэ ёһогүй, һургуулинуудта саг болзортоо эльгээгдэнэ. Һургуулиин ажалда айхабтар туһатай. Фильмүүдые олоор тараахын тула ойлгууламжын хүдэлмэри ходо хэнэбди. Манай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө һургуулинуудта гаража, багшанарай дунда хөөрэлдөө үнгэргэнэ. Һуралсалай фильмые хайшан гэжэ хэшээлдээ хэрэглэхэдэ һайн бэ? Жэшээнь, Ивалгын, Доодо-Саянтын дунда һургуулида үнгэргэһэн хөөрэлдөөмнай тон һонирхолтой байгаа. Тэрэшэлэн Улаан-Үдын һургуулинуудай һуралсалай таһагые даагшанарые урижа, хөөрэлдөө хээбди», — гэжэ республиканска фильмотекын директор Р. Я. Трофимова хэлэнэ.

Жэшээнь, Улаан-Үдын Железнодорожно районой 40-дэхи һургуули кинофильмнүүдые тон зүбөөр хэрэглэнэ. Жэлдээ 140 фильм абаха түсэбтэй һаа, хоёр зуу гү, али бури олые абана. Классһаа гадуур хэхэ ажалдаа кинофильм илангаяа һайнаар хэрэглэнэ. «Александр Матросовой баатаршалга хэтын хэтэдэ мүнхэ» гэжэ удхатай пионерэй сбор дээрэ, мүн ородой түрүүшын революциин далан жэлэй ойдо зорюулагдажа үнгэргэгдэһэн конференциин үедэ, аха дүү Совет арадуудай хани нүхэсэлдэ зорюулагдажа хэгдэһэн фестиваль дээрэшье кинофильмнүүдые хэрэглэжэ, үхибүүдые ехэтэ һонирхуулаа. Сэхыень хэлэхэдэ, үхибүүд эдэбхитэйгээр хабаадажа, һанажа бодожо ябаһанаа хөөрэһэн байха юм.

Энэ һайн хэрэгые согсолжо, бусад һургуулинуудай ажал хэрэгтэ үльгэр жэшээ болгохые республиканска фильмотекэ дурадхаа. Кинофильм классһаа гадуур хэгдэхэ ажалда хайшан гэжэ хэрэглэхэб? Фильмотекын хүдэлмэрилэгшэ Н. Н. Дробязко энэ асуудалаар шэнжэлгэ хэжэ, һургуулиин ажалда нилээд ехэ туһа хүргэнэ. Кинофильм харуулжа шадаха хэрэгтэй. Һуралсалай фильм харуулжа шадахын тула мэргэжэлтэй хүнүүдые бэлдэнэ. Энэ хэрэгтэ багшанар, мүн һургуулиин үхибүүд хабаадана. Энэ асуудалаар саг үргэлжэ семинар үнгэргэгдэнэ.

Фильмын жаса ямар байдалдаб? Энэ хэрэгые А. П. Перекрасова эрхилнэ. Һургуулиһаа бусаагдаһан фильмүүдые наринаар шалгажа, заримыень заһабарида эльгээнэ. Фильмотекэһээ эльгээгдэһэн фильмүүдые һургуулинууд ээлжээлэн хэрэглэнэ. Жэшээнь, фильмотекэ — Баргажан — Баргажанай-Адаг — фильмотекэ гэһэн маршрудаар дамжуулагдана. Тиигэжэ фильм саг болзортоо хүрэхэ газартаа хүрэжэ, бүришье саашаа эльгээгдэнэ.

Республиканска фильмотекэ дүрбэн зуугаад һургуулинуудые болон элдэб эмхи зургаануудые фильмээр хангажа байдаг. Дунда һургуули, техникум, институт болон техническэ мэргэжэлэй училищинууд жэлдээ 50—60 мянган фильм абана. Фильмотекын жаса жэл бүри үргэдэнэ. Нэгэ үгөөр, һуралсалай али бүхы асуудалаар фильм олохоор байдаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ фильмүүд олоор эльгээгдэнэ. Нёдондо жэлдэ хорин дүрбэн нэрэтэй фильм ерэһэн юм.

Тиигэжэ фильмотекын жасые зүбөөр эмхидхэжэ, жэлһээ жэлдэ баяжуулна. Иимэ ушарһаа һуралсалай, хүмүүжүүлгын ажалай шанар дээшэлнэ гээшэ.

Г. ЕЛИСЕЕВА.

АРХИ УУХА ЯБАДАЛТАЙ ЭРИД ТЭМСЭХЭ

… ба алкоголизм- …ай хуули га- … жэл үнгэрбэ. … хуули дүүр- …ан-Үдэ хотын … нилээд юу- … районой партий- …, профсоюзай, …н ниитын бу- …нуудай ажал- …итическэ, эм- …лламжын хү- … һайжаруулһанай предприяти, ор- … зургаануудта … ааша гарга- …н ниитын жу- …онууд эрид

… манай район- … һулаар бэе- … хэрэгтэй. Шэ- …сэл гаргадаг, … водочно» за- …1, худалдаа министерствын … хэмжээ ябуул- …абашье, тэ- … бэелүүлэгдэ-

предприяти, организацида ябуулагдажа байгаа хүдэлмэриин гол дутуу юуб гэхэдэ, архи ууха ушартай үдэр бүриин тэмсэл хэгдэнэгүй. Тэндэ хэн, хаана, ямар шалтагаанһаа архи уунаб, тэрэниие усадхахын тула юу хэхэб гэжэ шэнжэлэгдэнэгүй, бодото хэмжээн абтанагүй.

Жэшээлхэдэ, энэ жэлэй эхеэр шэлэй заводой машинно ванныи цехэй хүдэлмэришэн Синдеев гэгшэ ажалай үедэ архи ууһанай һүүлээр цехынгээ начальнигай таһаг соо хэрүүл гаргажа, муухайгаар аашалаа. Мүрдэлгын үедэ энэ Синдеевэй түрүүшын ааша бэшэ гэжэ элирүүлэгдэбэ. Энэ хүйхэр ажалладаг газартаа ходо архидадаг, хамта хүдэлдэг нүхэдтөө уулгадаг, ажалдаа гарадаггүй хүн байшаба.

Тус цехтэ ажалай үедэ байд гээд лэ архи уулган болоно, һүүлээрнь зарим нэгэниинь ажалдаа гаранагүй гэжэ заводой хүтэлбэрилэгшэд, ниитын организацинууд мэдэдэг байгаа гү? Мэдэдэг ааб даа. Тиигэбэшье ямаршье хэмжээ абадаггүй байгаа. Хэрбээ тэдэнэй энээниие сагтань анхаржа, эрид хэмжээ абаа һаань, ажал дээрэ архи ууха, ажалда гарахагүй ушар тус цехтэ үни үгы болохо байгаа.

Үшөө нэгэ жэшээ. Воронежская 3 улицаар шэлэй заводой хүдэлмэришэнэй хамтын байра бии. Тэндэ ажалай һүүлдэ аятай һайнаар, аша туһатайгаар амарха, сэнгэхэ газар байхагүй, хүдэлмэришэдэй дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Тиимэһээ тэндэ үдэшэ бүри архидаан, наншалдаан болодог. Хамтын байрын байдал һайжаруулхын, тэндэ болодог ушарнуудые усадхахын тула заводой хүтэлбэрилэгшэдэй, ниитын организацинуудай зүгһөө ямаршье хэмжээнэй абтахагүйнь тон харатай.

Архи ууха, ажалай болон ниитын журам эбдэхэ ябадалтай ГПТУ-16, ПАП-1, худалдаа наймаанай министерствын СМУ, «Буркоопсоюзай» автобаза болон бусад организаци, эмхи зургаанууд һулаар тэмсэнэ. Тэндэ нүхэдэй сүүд, эхэнэрнүүдэй соведүүд, ажалшадай һайн дуранай дружинанууд муугаар хүдэлнэ. Тиимэһээл тэндэхи архиншад дураараа архи уугаад, ажалай болон ниитын журам эбдээд ябана.

ГПТУ-16-ай һурагшад Болотин ба Иванов хоёр ажалладаг газартаа архи ууһанай һүүлээр гудамжада гаража, хүнүүдтэ ороһон, халдаһан байна. Тэдэ хоёр урданьшье ажалтай үдэр архидадаг, аашалдаг байгаа. Тиихэдэнь һургуулиинь багшанар, мастернуудынь ямаршье хэмжээ абадаггүй һэн. Хэтэрхэдээ зарим багша, мастернуудынь өөһэдөө архи ууха ушар үзүүлдэг. Тиимэһээл СПТУ-16-да һүүлэй үедэ ажалай болон ниитын журам эбдэхэ ябадал бага болонгүй, олон боложо байна.

Ажалай болон ниитын журам эбдэхэ, гүрэнэй зоори урихэ болон бэшэшье гэмтэ ябадал гаргалга ехэнхидээ архи уулганһаа болодог. Тиимэһээ тэрэнтэй хатуу шангаар, үдэр бури тэмсэхэ гээшэ ниитын бэшэшье организацинуудай сэхэ уялга гээшэ. Илангаяа залуушуулай дунда ехэ юумэн хэгдэхэ зорилготой. Эндэ үхибүүдэй гэр бүлэ, һургуули, олониитэ хүсэ шадалаа хамтаруулан хүдэлхэ ёһотой.

Д. БУДАЕВ,
Советскэ районой прокурор.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

ЧЕМПИОНУУД ҺЭЛГЭБЭ

Буряадай АССР-эй зунай VI спартакиадын программын үндэһөөр һур харбалгаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдэ хотын «Динамо» бүлгэмэй стадион дээрэ боложо дүүрэбэ. Спортын табан бүлгэмэй 50 гаран һуршад энэ нааданда хабаадаа.

Дүрбэн үдэр соо үргэлжэлһэн мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходо, «Спартагай» эбтэй эетэй команда 4772 очко абажа, республикын чемпионой нэрэ солодо хүртэбэ. Нёдондо жэл илажа гараһан «Трудай» һуршад хоёрдохи һуури эзэлээ. «Буревестник» гү, али «Урожай» бүлгэмүүдэй спортсменүүдэй гурбадахи һууриda гарахань элирээдүй байһаар. Ушарынь юуб гэхэдэ, «Урожайн» бэрхэ харбагшад А. Гармаев, Ц. Цымпилова гэгшэд бүлгэмэйнгөө Центральна Соведэй түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөндэ хабаадана. Тиин эдэнэй бусажа ерэхэдэ, тэндэ туйлаһан дүнгүүдынь хараада абтажа, мүрысөөнэй протоколдо оруулагдахада, али командын гурбадахи һуури эзэлхэ байһаниинь элирхэ юм.

Хубиин түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөн шанга тэмсэлдэ һонирхолтойгоор эхилбэ. Нёдондо жэлэй республикын чемпионууд Анатолий Гармаев, Дэнжэ Очирова гэгшэд хүндэтэ нэрэ солоёо хамгаалжа шадаагүй.

90 метр... Эндэ Буряадай хүдөө ажахын институдай механизациин факультедэй 5-дахи курсын студент СССР-эй спортын мастер Цыренжаб Будаев («Урожай») 242 очкотойгоор илаһан байна. «Трудай» түлөөлэгшэд спортын мастернууд Дандар Дансаранов, Бадмажаб Цыбиков удаадахи һууринуудта гараа.

Түрүүшын хоёр үдэр 70 метртэ — Б. Цыбиков, 50 метртэ — Д. Дансаранов, 30 метртэ Е. Попов («Спартак») эрхимлэбэ. Тиин М-1 упражненеэр Д. Дансаранов 1110 очко абажа, түрүүлһэн байна. Б. Цыбиков оройдоол хоёр очкогоор ахигдаа. Ц. Будаев гурбадахи һуури эзэлбэ — 1075 очко.

Һүүлшын хоёр үдэр соо баруун-хойноһоо секундын 15—20 метрэй хүсэтэйгөөр һалхилжа, һур харбагшадые тухашаруулба. Энээнһээ уламжалан, үрэ дүнгүүдынь шье ахиршаг байгаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Гэбэшье спортсменүүд зориг хүсэлтэйгөөр мүрысэбэ. Иимэ уларил һуршадта горитой шалгалта болоһон байха юм.

Эндэ СССР-эй арадуудай зунай VI спартакиадын чемпион Бадмажаб Цыбиков илангаяа һайнаар харбажа, гурбан зайда илаба. Нигэжэ тэрэ М-2 упражненеэр 2080 очко абаад, республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ түрүүшынхеэ хүртөө. Энэнь залуу спортсменэй үшөө нэгэ ехэ амжалта болоно. Д. Дансаранов — хоёрдохи (1984 очко). Ц. Будаев гурбадахи (1972 очко) һууринуудые эзэлбэ.

Мүрысөөнэй эхинһээ хойшо эхэнэрнүүдэй дунда 1974 оной чемпионка, Буряадай мебель бүтээдэг, модо болбосоруулдаг комбинадай хүдэлмэришэн Дэнжэ Очирова («Труд»), Буряадай багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй 2-дохи курсын студентка Цырен-Ханда Будажапова («Буревестник»), Улаан-Үдэ хотын «Звездочка» магазинай наймаашан Екатерина Семенова, Баргажанай аймагай Уланай дунда һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Лариса Эрдынеева (хоюулаа «Спартагһаа») гэгшэдэй хоорондо шанга тэмсэл болоо.

Түрүүшээр Д. Очирова хёрхо мэргэнээр харбажа, суглараагшадые баясуулна. Агын 1-дэхи дунда һургуули дүүргэжэ байха үедөө һур харбалгын нюусатай танилсаһан комсомол басаган Ц-Х. Будажапова саашадаа улам онобшотойгоор харбан, урагшаа гараба. М-2 упражненидэ тэрэ 1938 очкотойгоор Буряадай АССР-эй чемпионка болоо. Д. Очирова — хоёрдохи, Е. Семенова гурбадахи һуурида гараһан байха юм.

— Энэ мүрысөөн бэлигтэй бэрхэ хэдэн залуу хүнүүдые, тодорхойлон хэлэхэдэ, Евгений Поповые, Цырен-Ханда Будажаповае, Лариса Эрдынеевае элирүүлһэн байна, — гэжэ спортын ветеран Дандар Дансаранов хөөрэнэ. — Тиихэдэ энэмнай байгша оной июниин 17-до Свердловско областиин Первоуральск хотодо үнгэргэгдэхэ РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй урда тээ манай һур харбагшадта ехэ шалгалта болобо. Нааданай дүнгөөр республикын суглуулагдамал команда бүридүүлэгдөө.

Илагшадта дамжуулгын кубок, I шатын дипломууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаһан байна.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Футбол

ВРАТАРИИН ҺЭРИМЖЭГҮЙ ДЭЭРЭҺЭЭ

Уржа үдэшэлэн Алас Дурна зүгэй хото городуудай стадионууд дээрэ манай табадахи зонын футболистнуудай дунда ээлжээтэ уулзалга үнгэргэгдөө. Энэ үдэшэлэн «Сэлэнгэ» командын футболистнууд айлшаар ерэһэн Павлодарай «Трактор» командатай наадаһан байна. Айлшаар ерэһэн футболистнууд мүнөөдөө мүрысөөнэй таблицада гурбахан очкотой, һүүлшын һууринуудай нэгые эзэлжэ ябаһан команда. Мүн энэнэй урдахи уулзалгада Шэтын «Локомотив» командада 2:0 тоотойгоор шүүгдэһэн байгаа.

Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» команда үнгэргөөд ябаһан дүрбэн нааданһаа 7 очко абанхай, мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи һуурида гараһан байха юм. Иигээд ерэхэлээрэ «Сэлэнгын» футболистнууд айлшадаа шүүхэ дүүрэн аргатай гэжэ һанамаар һэн. Нааданай түрүүшын хахадта хоёр командын футболистнууд, илангаяа «Сэлэнгэ» командынхид яһала һайн добтолго эмхидхэжэ байгаад наадаба. Зүгөөр «Тракторай» хамгаалагшад Ермолаев, Королев, Канеев, Мухамеджанов гэгшэд манай добтологшодые воротада дүтэшье хүргэхөөр бэшэ байшоо. Тиибэшье һаань, Валерий Михнов, Виктор Пугач, Юрий Изюмцев гэгшэд хэдэн удаа ворота руу бүмбэгэ сохиһон байна. Теэд тэбдэлгэн дундуур сохигдоһон бүмбэгэ буруу тээшээ ошоно. Нааданай түрүүшын хахадта алишье командын футболистнууд тоо нээжэ үрдингүй, амаралтада гарана.

...Нааданай эхилһээр гурбахан минутын үнгэрөөдүй байтар, «Сэлэнгэ» командын вратарь Вадим Титовой воротада бүмбэгэ орошоод байба. Ушарынь гэхэдэ, һаял добтолго, хамгаалга эхилһэн хоёр командын футболистнууд, илангаяа Титов ворота руугаа бүмбэгэ алдахаб гэжэ огто һанаагүй байгаа ёһотой. Теэд яахаб? Айлшадай добтологшо Сергей Шадрин воротаһаа арбан табаад метрһээ холо бэшэхэн газарһаа абаһан бүмбэгэеэ Титовой ворота руу гэнтэ сохижорхёо ха юм. Эндэ манай вратариин һэримжэгүй байһанай гэмээр айлшад тоо нээбэ гээшэ.

Ээлжээтэ — табадахи наадаяа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэрһэн «Сэлэнгэ» командын футболистнууд түрүүшын уулзалгануудтал адли эрхим һайнаар наадаха бээз гэжэ стадиондо сугларагшад найдаһан, һанаһаншье байгаа. Зүгөөр тиимэ юумэн тохёолдоогүйл даа.

Харюугай бүмбэгэ сохихые оролдоһон «Сэлэнгын» добтологшод айлшадай хамгаалагшадта хүрөөд лэ гэдэргээ сухариха баатай болоно. Тиихэдэ айлшадай хэдэн футболистнууд хэрзэгыгээр наадажа, манай футболистнуудай добтолгодо һаалта хээдшье үзэнэ...

Ерэн минутын туршада добтолһон «Сэлэнгэ» командын футболистнууд өөрынгөө стадион дээрэ 0:1 тоотойгоор түрүүшынхиеэ шүүгдэбэ.

Удаадахи наадан майн 30-да үнгэргэгдэхэ. Айлшаар манайда Семипалатинскын «Спартак» команда ерэхэ болонхой.

Манай корр.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН-ТЕЛЕГРАФ-РАДИО

НИКОЗИ

ХАЛУУН БАЯР ХҮРГЭНЭ

ТАСС

КПСС-эй ба Кипрэй ажалша арадай түрүү үзэлтэй партиин (АКЭЛ) делегацинуудай хоорондо болоһон уулзалгын дүнгүүдые Кипрэй хүн зон халуунаар һайшаана. Москвада болоһон энэ уулзалга тухай мэдээсэлые газетэнүүд эли газартаа толилно.

Кипрэй асуудалаар Советскэ Союзай тодо хараа бодол Киптртэхи байдалые дары түргөөр гуримшуулха хэрэгтэ ехэ удха шанартай байна гээд «Димократиа» газетэ бэшэнэ. Кипртэ СССР-эй зүгһөө үзүүлэгдэһэн туһаламжа, дэмжэлгэ энэ асуудалые амгалан ёһоор шиидхэхэ этигэл найдабари киприот арадай зүрхэ сэдьхэлдэ түрүүлнэ гээд газетэ тэмдэглэнэ.

Кипрэй Республикын бэеэ даахан, дүлдыданги бэшэ байдал, газар дайдынь бүрин бүтэн байлгые хангахаар эрид шидэнги байһанаа КПСС-эй түлөөлэгшэд үшөө дахин баталаа гэжэ «Царавги» газетэ бэшэнэ.

КАИР

ЭЗ-ЗАЙЯДАЙ МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

Фашизмые илаһаар 30 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Арадуудта, парламентнуудта ба правительствануудта хандаһан КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын хандалга түүхэтэ туйлай ехэ удха шанартай документ болоно гээд Египет-Совет хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Мухаммед Абдель Салям Эз-Зайят мэдүүлэө.

Бүхы дэлхэйн оронуудай парламентнууд, правительстванууд, политическэ болон нийтын эмхинүүд һүүлэй гушан жэл соо эб найрамдалта хүсэнүүдэй хэһэн хүшэр бэрхэшээлтэй, эршэмтэй тэмсэлые элирхэйлэн харуулһан энэ документые нарииваар, гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ ёһотой гээд Эз-Зайят ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ.

БЕЙРУТ

БЕЙРУДТАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Катаиб гэдэг хархис үзэлтэй партиин фалангистнуудай ба палестинынхидэй хоорондо зэбсэгтэ хёмороо зүришэлдөөнэй болоһонһоо уламжалан, Ливанай ниислэл хотодо шахардуу байдалтай байһаар. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр, хоёр гарагай үдэр ба бүхэли һүниндөө хотын элдэб районуудта тэһэлэлгэ хэгдэһэн, пулемедоор, автомадаар буудалдаан болоһон байна. Энээнһээ уламжалан, хото город соогуур хүн зоной ябалга хоригдонхой. Ниислэлэй зон, туристнууд гэр байрануудһаа, отельнүүдһээ газаашаа гаранагүй.

Нютагай хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор, майн 25-да фалангистнуудай ба Ливанай түрүү үзэлтэй социалис партиин түлөөлэгшэдэй отрядуудай хоорондо буудалдаан болобо.

Бейрудай үйлсэ гудамжануудта баррикаданууд хэгдээ, бүхы магазинууд, предприятинууд, эмхи зургаанууд хаагдаа.

* * *

БЕЙРУТ. (ТАСС). Сириин премьер-министрэй орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Абдель Халим Хаддам Ливандахи байдалые һайжаруулха зорилготойгоор ехэ хүсэлэл оролдолго гаргажа байнхай. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр тэрэ Палестинын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаа. Палестинын информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Ливанда тохёолдоһон шахардуу байдалые һайжаруулха тухай асуудалые уулзалгын үедэ зүбшэн хэлсэһэн байна.

САЙГОН

Сүлөөлэгдэһэн Сайгондо

ТАСС

Сайгоной 193 предприяти майн 26-най эртэ үглөөнһөө хүдэлмэрээ һэргээбэ. Экономикоёо һэргээхын тула засагай революционно зургаануудай абаһан хэмжээнүүд, эдэ предприятинуудта профсоюзай шэнэ эмхинүүдые байгуулга үйлэдбэриие түргөөр һэргээхэ хэрэгтэ нүлөөлһэн байна. Профсоюзууд РЮВ-эй ВРП-гэй политика ойлгуулхадаа, шэнэ байдал байгуулгын манлайда ябахыень Сайгоной хүдэлмэришэн ангиие уряална.

Урда Вьетнамые сүлөөлэлгын национальна фронтын хүтэлбэрилэгшэд политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө дахуулнуудай захиргаанай шорон түрмэнүүдтэ тамалагдан зобоогдоһон хүнүүдтэй уулзаба.

ЛОНДОН

УДХА ШАНАРТАЙ ХАРИЛСААН

ТАСС

СССР-эй Верховно Соведэй парламентскэ делегациин һаяхан Англида ерэлгэ хоёр оронойарадуудай хоорондохи харилсаае, үгэеэ ойлголсолгые һайжаруулха байһаниинь дамжаггүй гэжэ Англо-совет парламентскэ бүлэгэй түрүүлэгшэ Дж. Силвермэн мэдүүлээ. Энэ хадаа КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, Великобританиин Премьер-Министр Г. Вильсонэй февраль һарада Москвада хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй аша үрэтэй дүнгүүдэй нэгэниинь болоно гэжэ тоолонобди гээд тэрэ тэмдэглэбэ.

«Мүнөөнэй уласхоорондын оршон байдалда парламентнуудта ехэ харюусалга үгтэнэ, — гэжэ Т. Уильямс саашадаа хэлээ. — Уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулгада эдэнь ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тиимэһээ парламентнуудай ба эдэнэй түлөөлэгшэдэй хоорондохи харилсаан асари ехэ удха шанартай».

БИСАУ

ХАНИ БАРИСААНАЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

1975 ондо Советскэ Союзай ба Гвиней-Бисау гэдэг Республикын хоорондохи соёлой харилсаа холбоо тогтоохо тухай протоколдо гар табигдаба. Хоёр оронойхоорондын научна ба соёлой харилсаан тухай хэлсээнэй үндэһөөр Гвинейн студентнэрэй Советскэ Союзай дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудта һурахадань, эдээндэ стипенди үгэхые, соёлой, искусствын, литературын ажал ябуулагшадай делегацинуудаа, эхэнэрнүүдэй ба залуушуулай делегацинуудаа эльгээлсэхые хараална. Энэ протоколой үндэһөөр Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын 30 жэлэй ойдо зорюулагдаһан совет кинофильмнүүдэй недели, выставкэ Гвиней-Бисауда нээгдэхэ байна.

Гвиней-Бисау гэдэг Республикын правительствын үмэнэһөө — гэгээрэлэй ба соёлой асуудалнуудаар гүрэнэй гол комиссарай туһалагша Марио Кабрал, Совет правительствын үмэнэһөө — СССР-һээ Гвиней-Бисау гэдэг Республикада байдаг онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд В. М. Семёнов протоколдо гар табяа.

ЛИССАБОН

ДВС-эй ассамблейн пленум

ТАСС

Португалиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүдэлөөнэй ассамблейн ээлжээтэ бэшэ пленум эндэ нээгдэбэ. Орон доторой политическэ байдал, тэрэниие һайжаруулха хараа түсэбүүд тухай гол шухала асуудалнууд пленумэй зүблэхэ зүйлдэ табигдана.

ДВС-эй ба олониитэ арад зоной эмхинүүдэй хоорондо харилсаа холбоо тогтооһоной ашаар зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүдэлөөнтэй арад зоной холбоо барисаае бэхижүүлхэ тухай асуудалые ассамблей хаража үзэхэ байна.

Тодорхойлон хэлэхэдэ, «Революци хамгаалха комитедүүдые» бүхы Португали соогуур эмхидхэн байгуулха тухай дурадхал пленумдэ хабаадагшадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаба.

ВАШИНГТОН

США-гай президентын хөөрөөн

ТАСС

Баруун Европо ошожо, НАТО-гай Соведэй Брюссельдэ болохо сессидэ хабаадаха, Баруун Европын хэдэ хэдэн оронуудта хүрэхэ байһантаяа дашарамдуулан, США-гай президент бүлэг журналистнуудтай хөөрэлдэһэн байна.

Экономическа, дипломатическа ба сэрэгэй асуудалнуудаар США-гай, Баруун Европодохи эдэнэй союзнигуудай хоорондохи харилсаае улам бэхижүүлхэ зорилготойгоор тиишэ ошохо байнаб гэжэ Дж. Форд мэдүүлээ. НАТО-дахи уласхоорондын уялгануудаа Холбоото Штадууд бэелүүлхээр хараална. Хойто Атлантиин сэрэгэй бүлэглэлые хубилгажа һайжаруулха шухала гэжэ президент хэлэбэ.

Португалидахи байдал ба НАТО-тай тэрэнэй харилсаае үргэдхэлгэдэ Холбоото Штадууд анхаралаа ехээр хандуулха байна гэжэ Дж. Форд мэдүүлээ. Брюссельдэ энэ асуудал зүбшэн хэлсэхые хараалнабди гэжэ тэрэ нэмэбэ.

Мадрид ошохо байһан тухайдаа тогтожо хэлэхэдээ, Хойто Атлантиин бүлэглэлтэй Испаниин харилсаае улам бата болгохые оролдохобди гэжэ Дж. Форд тэмдэглээ. Португалидахи байдалда энэ үндэһэлнэ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Советскэ Союзай, Холбоото Штадуудай хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалганууд шухала удха шанартай гэжэ президент тэмдэглээ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Арадай кандидадууд» — түрүү бэшэг. «Ярууныхидай үүсхэлдэ — үргэн харгы» — суглуулбари. «Комсомольская правда» газетэдэ шагнал барюулба.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Дүй дүршэлдэ түшэглэн». И. Ключеревой статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Мүнөөдэр — Хилын харуулшанай үдэр».

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Хаана һурахаяа ошохоб?»

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.05 — «Мүнөөдэр — Хилэ сахигшадай үдэр». Хилэ сахигшадай сэрэгэй штабай начальник, генерал-лейтенант В. Ф. Лобановай үгэ хэлэлгэ (үнгэтэ). 10.20 — Хилэ сахигшадта зорюулагдаһан концерт. 10.50 — Хилэ сахигшадта зорюулагдаһан документальна фильмүүд. 11.30 — Концерт. 11.45 — «Агния Барто». Уран зохёолой дамжуулга. 12.30 — 13.40 — Забһарлалга. 12.40— «Алые паруса» гэжэ студиин үхибүүдэй хоорой багашуулай бүлэгэй концерт (үнгэтэ). 12.50 — Шэнэ һонин. 13.00 — «Орленок» телестудиин концертын зал (үнгэтэ). 13.50 — «Мүнөөнэй эрдэм наука». «Хэлхеэ холбоон-75» — уласхоорондын выставкэ. 14.20 — «Чайковский» — кинофильм (2-дохи сери). 15.40 — 15.50 — Забһарлалга. 15.50 — «Мүнөөдэр — Хилэ сахигшадай үдэр» (үнгэтэ). 16.05 — Хилэ сахигшадта зорюулагдаһан концерт. 16.35 — И. Ольшанский. Телевизионно повестиин 2-дохи бүлэг — «Бэшэгүүд».

Улаан-Үдэ. 22.05 — «Хүдөө ажахыда эрдэм наука нэбтэрүүлгэ». 22.25 — Шэнэ һонин.

«Орбита». 22.35 — «Чайковский» — кинофильм (2-дохи сери). 23.50 — 24.00 — Забһарлалга. 24.00 — «Время».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 20.45 — Телевизионно һонин. 21.05 — «Сэлэнгэ» — тележурнал (буряадаар).

«Орбита». 22.05 — «Хэлхеэ холбоон — 75».

Хүн ба байгаали

ТАРБАГАН—ТАЛА МАЙЛЫН ШЭМЭГ

«Тарбаган» гэһэн үгэтэй холбоотой нютаг голой нэрэнүүд манай республика дотор ехэ олон дайралдадаг. Мүн буряад арадай домог болон оньһон, хошоо үгэнүүд соошье дурсагдадаг. Энэ хадаа Буряад оронойталалиг нютагуудта хаа хаанагүй тарбаганай олон байһаниие гэршэлнэ. Теэд мүнөө энэ амитан манай эндэ тон хомор болошонхой.

Тарбаганай шарабтар буурал үһэтэй арһан дэлхэйн дэлгүүр дээрэ үнэ сэн ехэтэй юм. Тиихэдэ тэрэнэй өөхэн, мяханшье эдеэ хоолдо хэрэглэгдэдэг байһан. Тарбаган хада, добуунуудай үбэр талада, ойн заха, майла газарта олоороо байрладаг. Үбэлэй үедэ нүхэндэ эшээлдэг. Гол түлэб үбһэ ногоо эдидэг. Тараланда ямаршье түбэг ушаруулдаггүй. Жэлдээ нэгэ удаа, июнь һарын эхеэр түрэхэдөө 4—8 зулзага гаргадаг. Зулзагыень монголшууд мүндэли гэжэ нэрлэдэг юм.

Тарбаганай дайсан гэбэл: бүдүүн хүзүүн, үнэгэн, мануул (зэрлиг миисгэй), зайгуул нохой, бүргэд болоно. Харин һүүлэй үедэ тэрэнэй эгээл хорото дайсаниинь — браконьернууд болонхой. Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хяагтын, Сэлэнгын аймагуудай нютагуудаар бии байгаа тала газарнуудые тараланда ашагладаг болоходо, тарбаганууд бултадаа нүүжэ, хада майла газарта гараһан байха юм. Теэд тэдэниие эшээнһээ гаргаһанһаань эхилээд, эшээндээ ороторонь браконьернүүд гам хайрагүйгөөр хюдана.

Браконьернүүдтэй тэмсэхэ, байгаали дайдын баялигые арьбадхаха, тарбаганай тоо толгойе олошоруулха тушаа хэмжээнүүд республика доторнай мүртэй һайнаар эмхидхэгдээгүй байһаар. Саашадаа тарбага олзоборилгые дээшэлүүлхэ, тэрэниие зүбөөр ашаглахын тулада, мүн дээрэ дурсагдаһан дутагдалнуудые зайсуулхын тула иимэ дурадхал һанамжа оруулха байнаб:

1. Тарбаганай эшээнэй газарнуудые һайнаар харууһалан хамгаалха. Энэ хүдэлмэридэ Байгаали хамгаалгын бүлэгэй гэшүүдые, Буряадай агнууриин управлениин, Буркоопсоюзай, Буряадай республикын ангуушадай холбооной охотоведүүдые болон егерьнүүдые, мүн ангуушадай бүлгэмэй гэшүүдые хабаадуулха:

2. Нютаг бүридэ бии тарбагануудые бүридхэлдэ абаха:

3. Хоригин аймагта эмхидхэгдэһэн агнууриин гүрэнэй һүдэгэй заказнигта тарбагануудые абаашажа табиха. Тэндэ тэрэниие байгаалиин гуримаар олошоруулха шухала.

Манай республика дотор ан амитанай баялигые үргэдхэхэ зорилгоор нэгэ нютагта бии ангые нүгөө нютаг руу нүүлгэн нютагжуулха гээшэ тон шухала байна.

СССР-тэ тарбагануудые тараан нютагжуулха хүдэлмэри 1934 онһоо эхилһэн байна. Алтайн хизаарта байдаг тарбагануудые Дагестанай, Башкирай хадануудта, Украинын зарим нютагуудта абаашажа табиһаниинь, нилээд һайнаар нютагжаһан, үдэһэн байха юм.

Хара малгайта гэжэ нэрлэгдэдэг Камчаткын тарбаган эгээл һайхан үһэтэй, үнэтэй сэнтэй арһатай. Тиимэ үүлтэрэй тарбаган манай республикын Хурамхаанай, Баргажанай, Баунтын, Хойто-Байгалай аймагуудай зарим хадалиг нютагуудта бии. Мүн Түнхэнэй аймагта үсөөхэн дайралдадаг. Энэ хомор ангай бии газарнуудые тодоруулжа, тэрэниие олошоруулха хэмжээнүүдые дары абаха шухала гэжэ һанагдана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай оронойболон мүн гадаадын наймаанай дэлгүүр дээрэ тарбаганай арһан, тэрээгээр оёгдоһон хубсаһа хунар эрилтэ ехэтэй болонхой. Тарбаганай арһаар элдэб хубсаһа эдлэл хэхэдээ, тэрэ хэбээрнь гү, али үһыень ондоо үнгөөр — булганай, норкын зүһэтэйгөөр, мүн хаб хара үнгөөр будажа хэрэглэдэг байна.

СССР-эй мэдээжэ охотоведүүд: биологиин эрдэмэй доктор, профессор В. Н. Скалон, биологиин эрдэмэй кандидат, доцент М. А. Шаргаев гэгшэд «Баялигай, гоё һайханай эхин булаг» гэһэн гаршагтай ном 1974 ондо Улаан-Үдэдэ хэблүүлэн гаргаа. Тэрэ ном соогоо Забайкалиин үргэн тала дайдада һаяшаг лэ олон һүрэгөөрөө байдаг зээрэн гүрөөһэн, илангаяа тарбаган тухай анхарал оролдолго табиха тон шухала болоо гэжэ бэшэнэ. Гушаад жэлэй урда тээ тарбагаар эгээл баян байһан эндэхи нютагуудта мүнөө тэрэ үнэтэ ан үгы шахуу болонхой. «Тарбаган үбшэ тараадаг» гэһэн ойлгомжо дан хэтэрүүлэн, талын энэ хориггүй ангые хайра гамгүйгөөр дэмы хюдажархиһан байна. Хорёод оной үеэр тарбага агнадаг ажахынууд гүрэндэ олзо доход ехээр оруулдаг байһан. Тэрээнһээ халдабаритай үбшэнэй гараһан нэгэшье ушарал үзэгдөөгүй юм. Мүнөө Байгалай үмэнэхи нютагуудта тэрэниие олзоборилгые һэргээн бодхоохо гээшэ шухала асуудал болоно.

Тарбаганай мяханай өөхэнэйнь эмнэлгын шанар шэнжэлгые СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин Буряадай филиалай медицинын таһагта даалгабал, таарамжатай гэжэ һанагдана.

Тарбаган алишье талаараа ашагтай, байгаали дайдын олон түрэлэй ан амитанай нэгэн, нютагаймнай тала майлын шэмэг. Энэ ангые хаамгаалха, олошоруулха, гамтайгаар ашаглаха шухала. Мүн тарбаганай агнууриин болзорые сентябриин 1-һээ бэшэ, харин августын 10-һаа эхилхээр тогтообол таарамжатай ха.

М. ГЫЛЫКОВ,
биолог-охотовед.

Редакциһаа: биолог-охотовед М. Гылыковэй энэ статья соо табигдаһан һанамжа бодолнууд тон шухала, хүсэд шиидхэгдээдүй асуудал болоно. Тиимэһээ энэ асуудалаар уншагшад, мэргэжэлтэдтэ өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые манай редакцида эльгээгыт гэжэ гуйгдаха байна.

ЛЕМУР гэжэ нэрэтэй энэ амитан (зураг харагты) Польшын Вроцлавска зоопарк соо амидардаг ан амитадай нэгэниинь юм. Тэрэнэй эхэ нютаг хадаа Түбэй Африкын тропическа ой болоно. Тиигэбэшье Европо түбиин байгаали, сагай уларил энэ жаахан амитанда тааруу байшоо.

ЦАФ-ТАСС-ай фото.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03500.